

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 32

ANDRA KAMMAREN

1961

24—29 november

Debatter m. m.

Fredagen den 24 november

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Kellgren ang. Storstockholms arbetsmarknad, m. m.	3
herr Wiklund i Stockholm ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden	6
Svar på fråga av herr Elmwall ang. traktortransporter inom skogsbruket	15
Svar på interpellation av herr Carlsson i Huskvarna ang. rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer m. fl.	16
Interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping ang. åtgärder mot tobaksrökningen ...	19
herr Elmwall ang. underlättande av bostadsanskaffningen för skogsarbetare	19

Tisdagen den 28 november

Svar på interpellation av herr Svensson i Stenkyrka ang. utlandssvenskarnas rösträtt	22
Interpellationer av:	
herr Grebäck ang. medel för vissa vägprojekt i skärgården	24
herr Eriksson i Bäckmora ang. ytterligare medel till fiskerilånefonden	25
fröken Elmén ang. skärpning av straffpåföljden för olaga rusdrycksförsäljning	26

Onsdagen den 29 november

Ändring i kommunala vallagen m. m.	27
Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa	29
Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning	35
Rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett	46

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9	48
Ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.	52

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 29 november

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 18, om ändring i kommunala vallagen m. m.	27
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 164, ang. bestridande av vissa kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa	29
— nr 165, om statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning	35
— nr 166, om rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett	46
— nr 167, om utredning rörande internatskolorna	48
— nr 168, om kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9	48
— nr 169, om möjlighet för lärare på lågstadiet att få sin utbildning förlagd till lärarhögskolan i Stockholm	51
— nr 170, ang. avvägningen mellan vatten- och värmekraft samt om behandlingen av större frågor om utbyggnad av vattenkraft	51
— nr 171, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	51
— nr 172, ang. nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.	51
— nr 173, om statsanslag till flyttningersättning åt folk- och småskollärare m. fl.	51
— nr 174, om en allmän översyn av statsförvaltningen i syfte att ernå förenklingar och kostnadsbesparingar, m. m.	51
— nr 175, om tillsättande av en parlamentarisk kommitté för kontroll av den statliga verksamhetens effektivitet	51
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 75, ang. ändring i förordningen om skatt å vissa pälsvaror	51
— nr 76, ang. godkännande av avtal mellan Sverige och Thailand för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet	51
<i>Lagutskottets</i> memorial nr 1, ang. av lagutskotten vidtagen ändring i de allmänna grunderna för ärendenas fördelning mellan lagutskotten	52
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 66, om utredning av frågan om luftföreningarnas inverkan på människan samt om lagstiftning ang. luftföreningar	52
— nr 67, om höjning av maximihastigheten för vissa tunga fordon	52
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. upprustning av forskningen och den högre utbildningen på skogsbrukets område	52
— nr 39, ang. vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.	52

Fredagen den 24 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 17 in-
nevarande november.

§ 2

**Svar på interpellation ang. Storstock-
holms arbetsmarknad, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr
statsrådet **LINDHOLM**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens till-
stånd har herr Kellgren frågat mig

1. om jag är av uppfattningen att en
utredning som belyser de speciella för-
hållanden som påverkar Storstockholms
arbetsmarknad kan vara av intresse och
om jag är villig att ta initiativ till en
sådan och

2. om det redan i dag finns exempel
på hur staten för sina anställdas del i
Storstockholm i fråga om löne- och ar-
betsvillkoren tar speciella hänsyn till
storstadsmarknaden och den där råd-
dande starka konkurrensen om arbets-
kraften.

I och för sig skulle det väl kunna vara
av intresse att få olika förhållanden på
arbetsmarknaden inom Storstockholm
närmare belysta, särskilt i nu rådande
läge av full eller kanske på vissa om-
råden överfull sysselsättning. Om jag
läser interpellationen rätt är det emel-
lertid inte en allmän kartläggning av
förhållandena herr Kellgren önskar
utan en undersökning, som på ett eller
annat sätt — hur framgår inte klart av
interpellationen — tar sikte på löne-
sättningsfrågorna. Med en sådan mål-
sättning anser jag mig mot bakgrun-
den av regeringens vid skilda tillfällen
gjorda uttalanden om arbetsmarknads-

parternas frihet i lönesättningsfrågor ej
böra ta initiativ till en utredning som
den av herr Kellgren åsyftade.

Med anledning av interpellantens
andra fråga får jag endast framhålla
att vi numera på den statliga sidan
kommit fram till ett förhandlingsför-
farande, som i allt väsentligt ansluter
till förhandlingsordningen på den en-
skilda sektorn av arbetsmarknaden. Vid
dessa förhandlingar prövas givetvis på
arbetsgivarsidan olika åtgärder, som
kan vara ägnade att främja en god per-
sonalrekrytering till statstjänsten.

Vidare anförde:

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag ber att på övligt
sätt få framföra mitt tack till civilmi-
nistern för svaret på min interpella-
tion.

Svaret är mycket kort. Detta är ofta
en fördel, särskilt när det gäller att
uttrycka någonting klart och koncist.
Men i många fall kan ett kort svar vara
en nackdel, i synnerhet om det har
råkat komma med missuppfattningar
och felaktigheter i detsamma. På min
första fråga, huruvida civilministern
är beredd att ta initiativ till en utred-
ning, som belyser de speciella förhål-
landen som påverkar Storstockholms
arbetsmarknad, har jag fått det svaret
att civilministern i och för sig är in-
tresserad av att få olika förhållanden
på Storstockholms arbetsmarknad när-
mare belysta, men statsrådet vill ändå
inte medverka till en dylik utredning,
därför att detta skulle kunna påverka
arbetsmarknadsparternas frihet i löne-
sättningsfrågor.

Som jag ser saken måste denna stats-

Svar på interpellation ang. Storstockholms arbetsmarknad, m. m.

rådets motivering vara ganska befängd — om uttrycket tillåtes. Vad har en objektiv utredning om Storstockholms arbetsmarknad för inverkan på arbetsmarknadsparternas frihet i det fallet? Finns det över huvud taget något samband där? Kan en sådan utredning upphäva parternas rätt att träffa avtal eller att diskutera sina frågor för att komma fram till de beslut man önskar? Eller är det bara detta faktum att det utbetalas lön till arbetstagare i Storstockholm som hindrar att man utreder dessa frågor?

Enligt min mening är det i Storstockholm framför allt tre grupper, som har mycket stort intresse av en utredning om dessa ting. Den första är de anställda, dels de som redan är bosatta i Storstockholm och dels de som överväger att flytta hit. Och det är stora grupper. De som framför allt påverkas av arbetsmarknadsförhållandena i Storstockholm är de tjänstemän hos stat och kommun som finns här samt de arbetare som har staten som arbetsgivare. Den gruppen uppgår till ett par hundra tusen personer. Det är givet att dessa människor vill veta hur det ligger till på bostadsmarknaden, hur höga levnadskostnaderna är, hurudana karriärmöjligheterna kan bedömas vara och hur det över huvud taget ser ut på arbetsmarknaden här i staden. Och de som vill flytta hit har givetvis ännu större intresse av att få klarhet i dessa frågor. En utredning därom är därför redan ur informationssynpunkt mycket befogad.

Den andra stora gruppen är företagarna-arbetsgivarna, dit jag även räknar stat och kommun. Även de har ett mycket stort intresse av att veta hurudana löne- och arbetsvillkoren är i Storstockholm jämfört med förhållandena på andra orter, hur det är med frånvarofrekvensen och stabiliteten i de anställdas arbetsinsatser, hur höga tomkostnaderna är och hurudant kostnadsläget är i Storstockholm.

Allt detta hör till en storstads arbetsmarknadsproblematik. Och allmänheten har som servicetagare intresse av att dessa frågor blir utredda, särskilt när det gäller servicen från televerket, posten, SJ etc. Om jag är bosatt i Storstockholm, kan jag också önska att ta hit mina föräldrar. Men då är problemet, om de kan beredas den sjukhus- och annan vård, som eventuellt kan bli nödvändig. Finns det sådana möjligheter i Storstockholm? Kan man anta att samhällets service räcker till i sådana fall? Det är sådana frågor allmänheten vill ha svar på och har god anledning att vara intresserad av.

Nu kanske civilministern säger att dessa frågor är av en sådan räckvidd att de inte ligger inom hans område. Men förhåller det sig egentligen så? Enligt grundlagen skall ämbetsverken samarbeta med varandra, och det kan ju inte vara obefogat att önska att departementen här skall samarbeta med varandra och att civilministern tar initiativ till en sådan utredning. Dyrortsfrågorna ligger ju inom civilministerns arbetsområde, och det vore av stor betydelse om man redan nu försökte undersöka kostnadsutvecklingen i Storstockholmsområdet.

Den andra frågan jag har ställt gäller huruvida det redan i dag finns exempel på hur staten för sina anställdas del i fråga om löne- och arbetsvillkoren tar speciell hänsyn till storstadsmarknaden och den där rådande starka konkurrensen om arbetskraften. Jag vet egentligen inte riktigt hur jag skall tolka det svar jag erhållit på den frågan. Antingen kan jag tolka det som en självklarhet intill banalitet eller också som en kanske inte helt korrekt upplysning. Här säger nämligen herr statsrådet som svar, att man »numera på den statliga sidan kommit fram till ett förhandlingsförfarande, som i allt väsentligt ansluter till förhandlingsordningen på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden». Är det inte så att av-

Svar på interpellation ang. Storstockholms arbetsmarknad, m. m.

talet för statens anställda är ett riksavtal med fixerade normallöner och att man har mycket små möjligheter — om några möjligheter alls — att göra lokala avvikelser? Men på den privata sidan är det vanligaste systemet, om jag är väl underrättad, minimilöneavtal av rikscharaktär, där man med hänsyn till de lokala arbetsmarknadsförhållandena just kan åstadkomma olika lokala justeringar.

I svaret sägs att man givetvis på arbetsgivarsidan prövar »olika åtgärder, som kan vara ägnade att främja en god personalrekrytering till statstjänsten», och jag får väl i och för sig vara nöjd med detta fromma uttalande. Men jag är ändå inte helt tillfredsställd. Vad jag och den stora allmänheten önskar veta är just vad staten gör i fråga om löne- och anställningsvillkoren för sina anställda för att kunna hävda sig på storstadsmarknaden. Finns det eller finns det inte exempel på den saken? Det måste givetvis finnas en rad olika exempel därpå.

Nu kanske civilministern invänder att det är förhandlingsparternas sak att lämna upplysningar om detta. I och för sig kan det vara riktigt, men avtalsparternas uppgift är just att träffa avtal. Allmänheten och allmänhetens valda ombud i denna kammare har också rätt att kräva och erhålla information om dessa ting.

Jag skall bara ta ett exempel som jag tycker är ganska belysande och intressant. I ett radioprogram den 3 november, som hette »Rent ut sagt» var det en kvinnlig anställd i televerket som frågade huruvida man kunde ha 13 dagars arbetsvecka i statlig tjänst i telestyrelsen. Det visade sig att det fanns 13 dagars arbetsvecka, och i svaret upplyste personalbyråchefen att man tyvärr har trampat vid sidan av arbetarskyddslagens bestämmelser, och det är naturligtvis inte bra. Lagens föreskrifter måste följas. Men, fortsatte byråchefen, när vi har fått uppmärk-

samheten på hur tjänstgöringen varit ordnad i det här fallet har vi sett till att det blivit en ändring så att arbetarskyddslagets föreskrifter verkligen blir uppfyllda.

Man kan ställa frågan: Finns det fler exempel av detta slag, som kan hindra en lämplig rekrytering till statens olika serviceföretag? Det är ett konsumentintresse att å denna fråga besvarad, ty detta är inte bara arbetsmarknadsparternas sak utan det är också allmänhetens sak. Det finns här konsumentintressen inom sjukvården, posten, statens järnvägar, telestyrelsen och givetvis också inom förvaltningen. Vi måste såsom samhällsmedborgare ha garanti för att all den service som skall lämnas oss blir tillräckligt väl utförd, så att vi blir tillfredsställda.

Herr talman! Det kanske har framgått av vad jag sagt att jag inte är särskilt belåten med svaret — dels med detta att civilministern undervärderar behovet och önskvärheten av en utredning som belyser just storstadens arbetsmarknadsförhållanden, dels med att herr statsrådet inte passar på tillfället att informera allmänheten och riksdagen om hur staten nu söker på olika sätt lösa de många svåra uppgifter som staten såsom arbetsgivare och företagare här har. Jag hoppas ändå att interpellationen skall ha medverkat till att uppmärksamheten riktas på de svåra uppgifter staten såsom arbetsgivare har sig förelagda.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Herr Kellgren var inte nöjd med det svar jag givit honom. Han begynte med en karakteristik av svaret, där han sade att det byggde på missuppfattningar och felaktigheter. Ja, det är ju möjligt — jag vill inte förneka att så kan vara fallet. Men om detta är förhållandet har det ett oskiljaktigt samband med interpellationens utformning, ty såsom herr Kellgren skrivit

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

sin interpellation har jag ur densamma inte kunnat utläsa annat än det som återkommit i svaret. Om herr Kellgren med sin interpellation åsyftar en utredning angående arbetsmarknadsförhållanden, bostadsförhållanden, kommunikationsfrågor m. m. sådant inom Storstockholm, borde han klarare ha markerat att det var just dessa frågor han var intresserad av. Den omständigheten att han i så fall riktat interpellationen till fel statsråd kunde ha rättats till — dessa ting sorterar ju helt under socialdepartementet, som har arbetsmarknadsfrågorna om hand.

Jag har faktiskt uppfattat interpellationen så, att herr Kellgren avsåg andra spörsmål i detta sammanhang, vilka sorterar under mig, och i det avseendet tycker jag att jag givit ett tillfredsställande svar, då jag hänvisar till att vi tillsammans med organisationerna diskuterar dessa speciella lönefrågor. Det är alldeles uppenbart att marknadslöneutvecklingen och sådant inte är något som ligger helt vid sidan av våra diskussioner, utan detta kommer givetvis också med i blickfånget — lika naturligt som det är att jag ur statens synpunkt bedömer de lönefrågor vi har för att på den vägen kunna få en hygglig rekrytering. I nästa interpellations svar som jag skall ge, kommer jag att närmare utveckla den delen av frågeställningen.

Alltså, herr talman! Herr Kellgren har väl sig själv att skylla. Han borde ha utformat interpellationen så, att det varit lättare för mig att ur densamma utläsa vad han avsåg att fråga mig om.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det påpekande som civilministern nu gör är väl av den art, att jag kan säga att vi befinner oss i samma fördömelse, ty jag kan inte tänka mig att två frågor kan vara klarare uttryckta än dem jag ställt till civilministern. Den första frågan var hu-

ruvida han är beredd att ta initiativ till en utredning som belyser de speciella förhållanden, som påverkar Storstockholms arbetsmarknad. Givetvis vände jag mig då till civilministern, ty det är just för Storstockholms arbetsmarknad som det på en rad olika områden har aktualiserats frågor som fordrar en utredning. Jag tänker på posten, televerket, sjukhusväsendet.

Den andra frågan är väl ändå klarare: Finns det redan i dag exempel på hur staten för sina anställdas del i Storstockholm i fråga om löne- och arbetsvillkoren tar speciella hänsyn till storstadsmarknaden och den där rådande starka konkurrensen om arbetskraften?

Vad jag begärde var bara några exempel, men inte ens några sådana har jag erhållit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Wiklund i Stockholm frågat mig om jag ämnar vidtaga åtgärder — genom ändring eller ändrad tillämpning av i interpellationen berörd eller andra delar av Saar eller på annat sätt — för att minska stelheten i det statliga lönesystemet i syfte att åstadkomma en kvantitativt och kvalitativt förbättrad rekrytering av befattningar på olika områden av den statliga sektorn på arbetsmarknaden.

I motiveringen till sin fråga framhåller herr Wiklund, att rekryteringen av personal till statliga företag, myndigheter och institutioner under senare år har — särskilt på vissa områden — vi-

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

sat sig förbunden med betydande svårigheter med efter hand besvärande personalbrist som följd. Ej minst har detta gällt vårdpersonal av olika slag. Även inom vissa andra delar av den statliga sektorn på arbetsmarknaden är personalrekryteringen emellertid enligt herr Wiklunds mening i hög grad otillfredsställande. Detta gäller bl. a. skrivpersonal av olika slag.

Herr Wiklund framhåller att orsakerna till dessa rekryteringssvårigheter självfallet är många, en av dem bristen på tillräcklig stimulans av intresset hos den redan anställda personalen för de med olika befattningar förenade arbetsuppgifterna. Vidare är enligt herr Wiklund stelheten i de statliga avlöningsbestämmelserna ett allt påtagligare och allt oftare påtalat hinder för en bättre personalrekrytering i den hårdnande konkurrensen om arbetskraften. Stelheten i det statliga lönesystemet över huvud taget, t. ex. då det gäller meritvärdering av utbildning eller tjänst utomlands, försvårar enligt herr Wiklunds uppfattning rekryteringen av statlig personal och är ett problem, som med nuvarande rörlighet på arbetsmarknaden uppenbarligen måste ägnas ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida.

För egen del vill jag till en början erinra herr Wiklund om att jag i våras inom civildepartementet tillkallade en särskild beredning, i vilken bl. a. ingår företrädare för statstjänstemännens huvudorganisationer, med uppdrag att verkställa en översyn av den av staten bedrivna personalutbildningen m. m. I direktiven för denna beredning har jag särskilt framhållit, att de sociala förmånerna vid anställning i statstjänst, å ena sidan, och i annan anställning, å den andra, numera utjämnats i sådan grad, att för den enskilde arbetstagaren löns höjd mera markerat än tidigare är utslagsgivande när möjlighet till val föreligger mellan anställning

hos staten eller hos annan arbetsgivare. Till följd härav måste framgent ökad vikt fästas vid att staten ej erbjuder sämre möjligheter än andra arbetsgivare för personalen till sådan vidareutbildning eller specialutbildning, som utgör förutsättning för befordran till mer kvalificerade poster. Jag har vidare i direktiven framhållit, att det under de senare åren även på andra områden än inom den egentliga utbildningsverksamheten väckts åtskilliga förslag till personalpolitiska åtgärder, avsedda att underlätta och förbättra den statliga personalrekryteringen, att göra personalen bättre skickad för sina tjänstställganden samt att öka personalens trivsel i arbetet. Med hänsyn till omfattningen av beredningens uppdrag har det ej varit möjligt att på sist angivna område ålägga beredningen särskilda utredningsuppgifter. Beredningen har emellertid anmodats att under arbetets gång i möjlig utsträckning ha sin uppmärksamhet fäst vid hithörande frågeställningar samt att i förekommande fall anmäla föreliggande behov av försöksverksamhet, specialundersökningar eller dylikt.

Vad vårdpersonalen beträffar är det ju så, att denna personal till övervägande del än anställd inom kommunal eller statlig verksamhet. På detta område har under senare år, i flera fall så sent som 1961, bestämmelser meddelats, som i lönehänseende underlättar en övergång från kommunal till statlig tjänst. Generella bestämmelser om tillgodoräkning av kommunal anställning i samma karriär har sålunda utfärdats för sjukhusläkare inom kropps- och mentalsjukvård samt vissa läkare vid laboratorier, för sjuksköterskor, översköterskor, instruktionsköterskor och barnmorskor inom den statliga verksamheten över lag samt för sjukvårdsbiträden, undersköterskor, barnsköterskor, kokerskor, ekonomibiträden m. fl. liknande grupper likale-

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

des inom den statliga verksamheten över lag. Härjämte finns bestämmelser om motsvarande tillgodoräkning inom vissa reglerade befordringsgångar, såsom för laboratoriebiträden, institutionsbiträden, fotobiträden och sjukgymnaster.

Vad angår skriv- och kontorspersonal i reglerad befordringsgång vill jag endast erinra om att så sent som 1960 ändring skedde av bestämmelserna om tillgodoräkning av utomstatlig anställning i syfte att motverka rekryterings svårigheterna, där sådana föreligger.

Såsom ytterligare åtgärder i rekryteringsfrämjande syfte vill jag erinra herr Wiklund om de möjligheter till kontraktansällning, särskilt av teknikerpersonal, som numera föreligger, samt att efter förhandlingarna i våras för tekniker av olika kategorier övergång skett till ett högstlönegradssystem i fråga om rekryteringspersonalen för att möjliggöra för myndigheterna att i de individuella fallen beakta tidigare anställningar, särskilt utbildning och marknadslöneläget på orten.

Åtskilliga enskilda beslut om tillgodoräkning av utomstatlig anställning o. s. v. i löneklasshänseende har också under de senare åren fattats av regeringen med stöd av 24 och 25 §§ Saar. Herr Wiklund är hjärtligt välkommen att ta del av dessa beslut.

Vad angår tillgodoräkning i olika hänseenden av tjänstgöring utomlands får jag erinra om att administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna i juni i år avgivit betänkande om expertrekrytering och stipendiatmottagning (SOU 1961:50). I detta betänkande har beredningen framlagt förslag beträffande löne-, pensionskatte- och tjänstledighetsvillkor för svenska experter i utlandet. I proposition 174, som av riksdagen behandlades i onsdags, har föredragande statsrådet anmält att dessa frågor kommer att upptagas till behandling i annan

ordning. Jag är inte beredd att nu diskutera om och på vilket sätt på området redan gällande föreskrifter skall ändras.

Jag vill självklart inte säga att vi med de åtgärder jag nu nämnt har gjort allt som kan och bör göras för att underlätta rekryteringen till statstjänst på sådana områden, där reella rekryteringssvårigheter föreligger. Jag vill emellertid erinra herr Wiklund om att vi numera på den statliga sektorn av arbetsmarknaden kommit fram till ett förhandlingsförfarande, som i allt väsentligt ansluter till förhandlingsordningen inom den enskilda sektorn. Vid dessa förhandlingar prövas givetvis, såsom jag nyss sade till herr Kellgren, på arbetsgivarsidan olika åtgärder, som kan vara ägnade att främja en god personalrekrytering till statstjänsten.

Mot bakgrunden av vad jag nu anfört vill jag svara herr Wiklund, att jag i den mån på mig ankommer med uppmärksamhet avser att följa rekryteringsläget inom statsförvaltningen och verka för åtgärder, som kan genomföras för en tillfredsställande rekrytering.

Herr talman! Med detta anser jag mig ha besvarat herr Wiklunds interpellation.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Också jag skall be att till civilministern få framföra mitt tack för interpellationssvaret. Interpellationen rör en fråga, som kanske inte är av samma format som den herr Kellgren tagit upp och inte heller lika komplicerad men enligt min mening är den likväl viktig.

Jag hade inte avsett, herr talman, att ta upp *hela* frågan om rekryteringen av den statligt anställda personalen. Eftersom emellertid herr statsrådet i sitt svar rätt utförligt berört personalutbildningsberedningens tillsättande i våras

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

och dess uppgifter, vill jag gärna — som jag gjort redan i interpellationen — säga att en utveckling i och med denna berednings tillkomst har påbörjats, vars väntade positiva effekt på rekryteringen vi alla avvaktar med största intresse.

Det är med så mycket större tillfredsställelse jag konstaterar att detta initiativ tagits, som jag tillhörde dem som här i kammaren före beredningens tillkomst klart uttalade sig till förmån för en genomgång genom utredning av utbildningsproblemet vad gäller den lägre vårdpersonalen på olika vårdområden. Jag har också under årens lopp ägnat mycken tid och intresse åt att i min tjänstutövning och genom uppdrag i olika statliga utredningar söka befrämja tillkomsten av en ordnad utbildningsverksamhet för anställda och frivilliga medarbetare inom olika avsnitt av den offentliga sociala människovården liksom åt medverkan i kursverksamhet för vårdpersonal av olika kategorier. Jag tror att personalutbildningsberedningen kan komma att verka i hög grad befruktande på verksamheten inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden över huvud taget och också i fråga om rekryteringen.

Personalutbildningsberedningen har dock i sina direktiv uttryckligen anvisats att inte ta upp egentliga lönefrågor. Min interpellation rörde inte heller personalutbildningen, personalens vidareutbildning eller lönefrågorna i egentlig mening utan ett förhållande i det statliga lönesystemet, som gör att folk som skulle vilja gå över från den enskilda eller den kommunala sektorn till den statliga åtminstone inte utan vidare kan räkna med att för löneklassplacering få tillgodoräkna sig yrkeserfarenhet inom icke-statlig verksamhet. Inte ens om dessa erfarenheter är långa och väl vitsordade, kan de räkna med att få göra detta annat än i efterhand, alltså sedan de tillträtt ifrågavarande

tjänst. Så ligger det ju åtminstone i princip till. Även många speciellt lönesakkunniga har bestämt hävdats, att detta vållar hinder för rekryteringen, särskilt när det, som statsrådet i direktiven till personalutbildningsberedningen också uttalat, nu råder brist på yrkesutbildad personal. Det kan vara fråga om högst legitima och respektabla skäl för en övergång från utomstatlig till statlig tjänst, en kvinnas flyttning från en del av landet till en annan t. ex. på grund av äktenskap, genomgång av utbildning, som ger anledning till att flytta över från ett yrkesområde till ett annat, direkt lämnade råd och anvisningar i samband med omskolning eller arbetsförmedling, bättre möjligheter till fritidsstudier på grund av flyttning från en mindre stad till en större o. s. v.

Som arbetsledare i statlig tjänst med en hel del personal att ta ansvar för har jag många gånger kunnat konstatera att duktig, kvalificerad och lämplig personal, som man vid vakanser velat dra till sig, t. ex. kontorsfolk eller vårdpersonal på andra områden än sjukvård, inte kunnat intresseras för en övergång till statstjänst. I allmänhet har de nämligen måst konstatera — det har vitsordats också av löneexpertisen — att begynnelselönen i den lönegrad, som är bestämd för den aktuella statliga tjänsten, är lägre än den lön vederbörande uppbär i den enskilda tjänsten och att det är alltför ovisst att först i efterhand, sedan alltså övergång skett till den statliga tjänsten, få frågan om inplacering i högre löneklass än den som gäller för nytillträdande i den statliga tjänsten prövat med hänsyn till yrkeserfarenheter och meriter i övrigt.

Här gör man jämförelser med många kommuners smidighet att individuellt för löneklassplacering tillgodoräkna yrkeserfarenheter och tjänsteår, t. ex. i statstjänst, vid anställningen. Det har

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

ingått så i medvetandet på kommunalt håll att man måste räkna med detta, att man redan i sina annonser om lediga befattningar begär besked om sökandens status för att kunna bilda sig en uppfattning om de faktiska löne-kostnaderna efter tillgodoräkande i löneklasshänseende av tidigare tjänstetid av en eller annan sort.

I det läge som nu råder, med en utjämning vad gäller med tjänst förbundna sociala förmåner mellan statlig tjänst och kommunal och enskild, är den statliga tjänsten inte längre i och för sig lika attraktiv som förr. Den som med något längre tids yrkeserfarenhet skulle önska övergå till statstjänst och på grund av storleken av den lön han har i utomstatlig tjänst av begripliga skäl inte kan tänkas nöja sig med bottenlönen i den statstjänst han är intresserad av, tycker för det första inte att han först i efterhand bör få besked om hur löneklassfrågan bedöms och för det andra att en prövning av denna fråga i normalfallet ter sig komplicerad och en smula avskräckande. Den skall ju i princip ske genom beslut av Kungl. Maj:t. Slutligen sägs det — och med rätta — att prövningen av dylika ärenden sker med ganska stor återhållsamhet, vilket inte kan vara ägnat att attrahera den oftast välutbildade och erfarna arbetskraft, som jag här främst tänker på.

Civilministern redovisar nu vissa uppmjukningar av den restriktivitet i praxis vid tillämpningen av 24 § Saar, som jag åsyftar i min interpellation. Uppmjukningen avser i första hand sjukvårdspersonalen. Det förefaller som om en sådan anpassning till ett nytt läge inte skulle kunna ske, förrän brist på personal på ett visst område, t. ex. som i detta fall inom sjukvården, uppkommer. Ser man denna fråga från rättvisesynpunkt, alltså med hänsyn till vad väl utbildad och erfaren personal bör ha i lön — den må ha meriter från

det statliga eller det icke-statliga området — kan väl endast det som får anses vara den rimliga lönen i nuläget för det arbete det gäller få vara vägledande för ett mera generellt tillgodoräkande i löneklasshänseende av tidigare erfarenheter. Detta bör vara det avgörande, inte om tjänsten råkar tillhöra ett område med knapphet på arbetskraft, såsom t. ex. den statliga sjukvården eller den statliga skriv- och kontorsverksamheten.

Vad den sistnämnda verksamheten beträffar, herr talman, är den 1960 införda ändringen av bestämmelserna om tillgodoräkande av utomstatlig tjänstetid tyvärr av mycket begränsad räckvidd. Den gäller endast den lägsta icke-ordinarie skriv- och kontorspersonalen, som — enligt medgivande från vederbörande myndighet — får tillgodoräkna sig högst hälften av tiden för fullgörande av icke-statlig tjänst, om denna pågått minst ett år. Tillgodoräkningen gäller också såvitt jag förstår bara inplacering i befordringsgång och icke inplacering i löneklass.

Som jag sagt gäller denna ändring av bestämmelserna bara den lägsta skriv- och kontorspersonalen. Rekryteringen av t. ex. amanuens-, assistent- och kuratorstjänster eller av högre skrivtjänster eller av högre vårdpersonal inom andra områden än sjukvården är ofta enligt min uppfattning svår i de fall, där staten skulle vilja dra till sig folk med erfarenheter av sådana tjänster från den enskilda eller kommunala sektorn, folk som alltså varit med en tid och fått ett eller flera ålderstillägg. De vill redan under det första resonemang- et om anställningen ha reda på den faktiska lönen, alltså inte bara lönegrad utan också löneklass, men kan inte få detta.

Vad man skulle önska är en viss för- enkling av prövningen av löneklassären- dena och en prövning i förväg, så att en aspirant till en sådan tjänst åtmin-

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

stone kan få ett snabbt preliminärt besked, och att det visades en viss generositet i bedömningen i stil med den många, kanske de flesta kommuner tillämpar, då sådana ärenden handläggs. Därigenom skulle enligt min uppfattning rekryteringsläget för statstjänst kunna bli betydligt bättre.

Kunde det inte, herr statsråd, vara möjligt att åtminstone finna en smidigare form än den nuvarande vid prövning av löneklassplaceringsärenden i individuella fall, såsom här avses? Jag inser nämligen att man alltså vid sidan om generella regler för vissa grupper, som inom den statliga och den icke-statliga sektorn har identiska arbetsförhållanden, t. ex. sjukvårdspersonalen, också måste lita till en individuell prövning, eftersom fallen kan vara så olika. En viss förenkling vore kanske likväl möjlig.

Jag tar fasta på herr statsrådets vilighet att verka för att främja en tillfredsställande rekrytering av statliga befattningar. Jag uttalar, herr talman, den förhoppningen att det inte skall dröja länge, innan detta intresse från civildepartementets sida tar sig konkreta uttryck i den riktning jag antytt.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM:**

Herr talman! Jag tycks ha en mycket olycklig dag i dag. När jag läste herr Wiklunds interpellation fick jag faktiskt ett intryck av att han avsåg något mera än löneklassreglerna, nämligen vissa stimulerande åtgärder i syfte att öka intresset hos den redan anställda personalen. Han tar nämligen också upp dessa saker i interpellationen. Han erinrar dessutom om att man på den övriga arbetsmarknaden genom olika åtgärder starkt stimulerar personalens intresse och att staten inte i samma takt vidtar lika omfattande åtgärder i detta syfte. Eftersom han i sin interpellation pekar på dessa förhållanden, må kammarens

ledamöter förlåta mig om jag uppfattar interpellationen såsom avseende något mer än frågan om löneklassreglernas tillämpning.

Det finns, såsom jag i interpellationssvaret har redovisat, vissa områden där vi ger hel tillgodoräkning i löneklasshänseende. På andra områden tillämpar vi av personalrekryterande skäl i enskilda fall paragraferna 24 och 25 i Saar genom användande av extra löneklasser. Om jag fattade herr Wiklund rätt, avsåg inte heller han ett generellt tillämpande av dessa principer, utan han använde formuleringen »i enstaka fall» — och om herr Wiklund är nöjd härmed, kan jag bara konstatera att detta redan sker. Skulle man i alltför stor utsträckning genomföra systemet att redan från begynnelsen tillämpa slutlöneklassen, har man dock tagit bort den stimulans som löneklassreglerna otvivelaktigt utgör. Dessa är på sitt sätt en motsvarighet till de inom den enskilda sektorn tillämpade kollektivavtalsbestämmelser, som säger att den anställda efter förtjänst och skicklighet kan få något större inkomst än enligt det egentliga avtalet. Man brukar göra vissa justeringar i timlön m. m. för att på så sätt premiera dem som varit anställda en tid. Om nu herr Wiklund vill ha ett statligt lönesystem, som något så när anknyter till förhållandena på den enskilda sektorn, är det inte då att gå en galen väg, om man tar bort löneklasssystemet genom att omedelbart placera nyanställda i slutlöneklassen? Om däremot herr Wiklund avser — och jag fattade honom så — att i ett begränsat antal fall medge sådana lönevillkor kan jag nämna att detta redan sker. Jag förstår därför inte herr Wiklunds kritik på denna punkt.

Beträffande det statliga lönesystemet måste jag säga, att det är ganska lätt att tala om dess stelhet. Det är så populärt att göra det, och ju mindre man känner till det statliga lönesystemet,

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

dess mera tvärsäker är man i sina områden beträffande detta systems stelhhet. Om man emellertid kostar på sig något studium av de olika arbetsavtal, som gäller inte bara för statens anställda utan jämväl för dem på den enskilda sektorn, kanske bilden blir en annan. Vi får en liten motsvarighet till Saar, om vi till exempel buntar samman alla de kollektivavtal, som finns på den enskilda sektorn, ty Saar innehåller bestämmelser för praktiskt taget samtliga dessa grupper och därutöver för de tjänster, för vilka staten är ensam arbetsgivare. Om herr Wiklund sätter sig ner och tittar på bestämmelserna i samtliga dessa kollektivavtal och gör en jämförelse med Saar skall han finna, att Saar ingalunda är mera stelbent än de bestämmelser han kan finna i avtalen, om de fogas samman till en enhet. Jag tror därför att talet om det statliga lönesystemets stelhhet egentligen bygger antingen på en strävan till överdrifter eller på okunnighet i sakfrågan.

Nu är det så att vi på olika områden med hänsyn till utvecklingen har sökt att göra bestämmelserna så elastiska som möjligt. Vi har också, såsom jag meddelade i interpellationssvaret, sökt att genom olika åtgärder stimulera den anställda personalen. Vi har även strävat efter att animera verksamhetsstyrelserna till att genom olika åtgärder vidga personalrekryteringen till områden, där man inte tidigare har visat samma intresse för statstjänst.

Jag vill erinra om det speciella cirkulär som utfärdats om de partiellt arbetsföra och deras problem. Jag vill vidare erinra om att civildepartementet har en särskild nämnd, inom vilken man undersöker möjligheterna att bereda anställning åt partiellt arbetsföra genom omflyttningar, omskolning m. m.

Jag vill också erinra om det cirkulär, som jag lät sända ut, angående möjligheten att via deltidsanställningar något lätta på trycket när det gäller per-

sonalrekryteringen samtidigt som man därmed skulle kunna tillgodose ett faktiskt behov hos åtskillig, framför allt kvinnlig arbetskraft, som önskar få deltidstjänst och på grund av hemförhållanden etc. inte kan ta heltidstjänst.

Jag vill därutöver erinra om det cirkulär som utfärdades angående den äldre arbetskraften, enligt vilket förekomsten av åldersspärrar inom statsförvaltningen undersöktes. Jag tror inte, efter den genomgång som vi därefter hade, att det finns några åldersspärrar kvar i statsförvaltningen.

Detta är tre avsnitt, som har varit livligt diskuterade i den arbetsmarknadspolitiska debatten och där man har förväntat sig åtgärder. Åtgärder har också vidtagits för att efter måttet av vår förmåga tillgodose berättigade behov och önsknings hos dem, som söker tjänst hos staten.

Sedan några år tillbaka pågår en betydande aktivisering av företagsnämndernas verksamhet. Vi anordnar varje år flera centrala kurser ute i landet, där vi behandlar olika frågor rörande hur en företagsnämnds verksamhet bör bedrivas och så vidare. Det har förekommit en god aktivitet på det avsnittet. Jag tror att staten även i det hänseendet har medverkat till att på ett föredömligt sätt stimulera verksamheten.

Vi koncentrerar oss nu på vad vi kallar personalhushållning, d. v. s. man skall inte utnyttja mer kvalificerad personal än som verkligen behövs för de olika arbetsuppgifterna. Det är vidare den *reella* ej den *formella* kompetensen som skall vara avgörande. Medlet för denna personalhushållning är utbildning.

Jag vill erinra om att vi för närvarande håller en tredje kanslistkurs. Det betyder att vi snart gett bortåt ett hundratal befattningshavare mera kvalificerade och för dem själva säkerligen också mera stimulerande arbetsuppgifter. Vi har redan på förslag av utbild-

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

ningsberedningen haft den första biträdeskursen. Det gäller introduktion i statstjänst, så att dessa biträden skall få en annan och bättre kontakt med den nya arbetsplatsen än man förr fick, när man började sin anställning. Det föreligger förslag beträffande amanuenser, och det arbetas också för högre chefers vidareutbildning. Dessutom har man en speciell delegation, som sysslar med viss del av vårdpersonalens utbildningsfrågor.

Jag har med detta bara velat peka på att det rör sig på ett ganska vitt fält, och jag knyter själv stora förhoppningar till den verksamhet som utbildningsberedningen bedriver. Jag tror att vi dels genom dylika åtgärder och dels vid kontakt med organisationerna genom förhandlingar etc. skall kunna skapa sådana förhållanden, att det verkar stimulerande att inneha statstjänst. Men ärligt talat har jag också sett, att man på vissa håll speciellt har intresserat sig för statstjänstemännens lönefrågor. Jag har läst vissa cirkulärledare och frågat mig: Är det statstjänstemännen eller är det 1962 års val som ligger i blickfånget?

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! I dessa utbildningsfrågor har jag några synpunkter, eftersom jag har en viss erfarenhet från ett stort ämbetsverk med underlydande länsorganisation och i någon mån medverkat i utbildningsverksamheten. Först skulle jag då vilja ge civilministern en eloge för att han har tagit upp dessa personalutbildningsfrågor och för att vi har fått en personalutbildningsberedning. Det är något nytt som håller på att ske på detta område och man vill önska att här verkligen skall hända mycket och hända snabbt.

Om man närmare studerar uppgiftens storlek, visar det sig att den i själva verket är gigantisk. Man kan räkna med att utbildningsbehovet ungefär

motsvarar 10—20 procent av tjänstemännens sammanlagda arbetstid. Det innebär att man på ett helt annat sätt måste angripa dessa problem. Statsrådet omnämner utbildningen av 100 kanslist, utbildningen av biträdespersonal, amanuenser och vårdpersonal, men i själva verket gäller det här att få stora och tillräckliga anslag till de olika ämbetsverken och förvaltningarna, så att dessa själva kan ge denna utbildning i stor och tillräcklig skala. Denna personalutbildningsberedning skall enligt mitt sätt att se i första hand koncentrera sig på att få fram utbildare, vilka skall kunna tjänstgöra inom de olika ämbetsverken och förvaltningarna. Man kan då räkna med att snabbare uppnå resultat. Om personalutbildningsberedningen själv skall organisera och meddela utbildningen för hela statsförvaltningen, kommer det att ta inte decennier utan sekler innan utbildningsprogrammet blivit fullföljt.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Till min vän herr Kellgren vill jag bara säga att det i denna fråga finns ett både och. För de större verken utgår ju anslag till utbildningen. De små verkens personal har vi tagit hand om, men jag förutsätter att man även i framtiden skall ha ett både och när det gäller utbildningen. Jag räknar givetvis också med att riksdagen skall vara vänlig att bevilja de medel som behövs för en rationell utbildningsverksamhet. I anslutning till vad herr Kellgren sade angående utbildningen av lärare för denna verksamhet kan jag nämna att utbildningsberedningen bland alla andra problem som man där sysslar med även har sin uppmärksamhet fäst på denna fråga.

Herr **WIKLUND** i Stockholm (fp):

Herr talman! Om en interpellant får upplysningar och redovisningar för

Svar på interpellation ang. personalrekryteringen inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden

spörsmål, som han berört i motiveringen för en interpellation, har han ju ingen anledning att vara ledsen för det utan bör väl endast uttrycka sin uppskattning, vilket jag också har gjort i mitt första anförande. Jag vill gärna utvidga min tillfredsställelse till att omfatta den lista på rekryteringsbefrämjande åtgärder, som civilministern föredrog i sitt andra inlägg i denna debatt. Allt detta är i och för sig mycket lovvärt.

Som herr Kellgren sade är bland de åtgärder, som sålunda vidtagits, tillsättandet av personalutbildningsberedningen den kanske allra viktigaste. Statsrådet, säger att det verkligen sker en individuell prövning av det spörsmål, som jag berörde i min fråga. Det går väl knappast att missta sig om vad jag beträffande denna prövning önskade få svar på, ty frågan står ju tydligt angiven i slutet av min interpellation. Jag medger givetvis, att en sådan prövning sker i många idividuella fall. Det är bara det, att denna prövning enligt min mening borde kunna ske enklare, med större generositet och dessutom på något sätt på förhand — jag menar inte att med nödvändighet en bindande utfästelse beträffande löneklass skulle kunna lämnas i förväg men att den som är intresserad av att övergå från enskild eller kommunal tjänst till stats-tjänst dock skulle kunna få ett slags preliminärt och snabbt besked. Att detta är ett inte oviktigt problem har jag många konkreta exempel på.

Det vore alltså angeläget att få till stånd en mjukare och smidigare ordning i detta hänseende.

Man kan naturligtvis som statsrådet gjorde göra en jämförelse mellan kollektivavtalssystemet och det statliga lönesystemet. Skillnaden är bara den att det statliga lönesystemet är relativt stabilt år från år, under det att kollektivavtalssystemet blir föremål för omprövning från tid till annan, varvid det till

sitt innehåll ändras och anpassas med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden. Jag har inte heller enbart gjort jämförelser mellan det statliga lönesystemet och löneförhållandena på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden utan jag har också hänvisat till motsvarande förhållanden i kommunal tjänst. T. o. m. de stora kommunerna visar här en större smidighet vid bedömningen av de fall jag tänker på, nämligen inplaceringen i löneklass. Det är enligt min mening föredömligt, och jag tycker att man skulle kunna få till stånd en likartad ordning på det statliga området.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM:**

Herr talman! Jag är ledsen om jag trots allt har litet svårt att förstå herr Wiklunds kritik beträffande tillämpningen av löneklassreglerna. Jag nödgas konstatera att den utvidgning som han gjort av sin önskelista om förhandsprövning redan tillämpas i vissa fall. Det har nämligen förekommit fall då förfrågan i förväg gjorts, om man på grund av särskilt angivna omständigheter är beredd att tillämpa generösare löneklassregler. I vissa fall har vi gått med på det, i andra fall har vi naturligt nog sagt nej. Det måste ske en prövning, om ifrågavarande tjänsteman har sådan betydelse att det är motiverat med särskilda åtgärder eller ej, alltså även på detta avsnitt.

Emellertid tror jag att herr Wiklund bör ta ställning till vad han verkligen åsyftar. Om han avser en tillämpning av de särskilda löneklassreglerna i viss begränsad omfattning, förekommer den redan. Vill han däremot att detta skall ske generellt, måste jag säga att vi inte kan gå med på det.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. traktortransporter inom skogsbruket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmwall har frågat mig, om jag är beredd att medverka till allmän dispens från bestämmelserna om tillstånd till yrkesmässig trafik i fråga om traktortransporter i skogsbruket under den förestående skogsdrivningssäsongen.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

I sitt av 1960 års höstriksdag godkända utlåtande nr 55 behandlade andra lagutskottet bl. a. två motioner, i vilka yrkades att från 1940 års yrkestrafikförordnings bestämmelser skulle undantas transporter inom skogsbruket, som av jordbrukare eller maskinhållare utförs med jordbrukstraktorer eller dragbilar. Utskottet fann, att frågan om ett dylikt undantag borde kunna ges en positiv lösning, men sade sig vara medvetet om att en omprövning av bl. a. gällande regler för fordonsbeskattning kunde visa sig nödvändig i detta sammanhang. 1953 års trafikutredning väntades i sitt då förebådande betänkande komma att behandla det förevarande spörsmålet.

Två motioner till 1961 års vårriksdag, i vilka enahanda yrkanden som tidigare framställdes, föranledde — sedan andra lagutskottet hänvisat till sitt nyssnämnda utlåtande — inte någon riksdagens åtgärd.

Trafikutredningen har också i sitt i våras avgivna betänkande, vars remissbehandling i dagarna har avslutats, behandlat frågan om de yrkesmässiga skogstransporterna med traktortåg. Utredningen har föreslagit att dessa transporter skall helt frigges, under förutsättning att en — tillsvidare provisorisk — beskattning av traktorer i yrkesmässig trafik införs och att besiktning av

traktorsläpvnagnar, som används i sådan trafik, blir obligatorisk. Den fråga det här gäller är av sådan art, att den bör underställas riksdagen. 2 § yrkestrafikförordningen inrymmer visserligen befogenhet för Kungl. Maj:t att, därest beträffande viss yrkesmässig trafik undantag i särskilt hänseende från yrkestrafikförordningen visas vara påkallat, meddela bestämmelser därom. Men jag anser mig inte enbart med stöd härav och sålunda utan att riksdagen hörts kunna förorda att Kungl. Maj:ts beslut träffas i en så väsentlig fråga på yrkestrafikregleringens område som den förevarande.

Som jag nyss nämnde har remissbehandlingen av trafikutredningens betänkande nyligen avslutats. Bearbetningen av det mycket omfattande remissmaterialet tar sedan sin tid, och jag är inte nu beredd att göra några uttalanden om de åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, som trafikutredningens betänkande kan föranleda.

Jag vill emellertid till slut som en upplysning meddela, att sedan Kungl. Maj:t genom ett beslut i september 1957 till trafiktillståndsmyndigheterna för kännedom överlämnat ett yttrande, vari trafikutredningen såsom ett provisorium förordat att en mera liberal praxis skulle tillämpas vid utfärdande av trafiktillstånd för traktortransporter i skogsbruket, så kan i regel en jordbrukare utan andra formaliteter än en ansökan till länsstyrelsen snabbt få s. k. sexmånaderstillstånd att utföra sådana traktortransporter i skogsbruket, som inte lämpligen kan utföras med lastbil. Något remissförfarande sker då inte, och krav på att traktorföraren skall ha trafik kort uppställs inte heller.

Vidare anförde

Herr **ELM WALL** (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga. Jag hade kanske hoppats, att statsrådet som den prak-

Svar på interpellation ang. rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer m. fl.

tiske och resolute man han visat sig vara skulle ha kunnat finna någon väg att lätta på bestämmelserna i denna fråga, innan den behandlades av regering och riksdag. Nu säger statsrådet att detta inte är möjligt, riksdagen måste höras, och då får man naturligtvis böja sig härför och tacka för ett klart och rejält besked.

I och med att hästarna försvinner från jordbruket, måste traktorerna ersätta dem även när det gäller skogskörningar. Traktorerna kommer således mer och mer att användas för skogskörslor. Av vägtrafikutredningen framgår, att det för närvarande finns ungefär 180 000 med gummihjul utrustade traktorer, som användes i jordbruket och som givetvis är användbara även i skogsbruket. Men antalet begärda trafiktillstånd uppgår endast till cirka 800. Det förhåller sig nog så, att många inte är medvetna om att tillstånd erfordras. Även om länsstyrelserna i allmänhet meddelar bestämmelser utan restriktioner — jag vet att detta är fallet — tänker t. ex. en arrendator som skall utföra skogskörslor åt jordägarna inte på att det erfordras tillstånd.

Nu är det bara att hoppas att statsrådet kan få fram förslag så skyndsamt som möjligt i denna fråga och att bestämmelserna blir ändrade så att vi kanske kan slippa de visserligen få men dock onödiga fall av trassel, som den nuvarande ordningen medför.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlsson i Hus-

kvarna har frågat mig dels när de av järnvägsstyrelsen i början av 1961 aviserade permanenta bestämmelserna om folkpensionärsrabatt på SJ kommer att föreligga, dels om jag är beredd att överväga en utvidgning av rabatterna till vanföra, invalider och blinda.

På den första frågan kan jag svara, att järnvägsstyrelsen inom kort kommer att presentera en permanent form av rabatterade resor för personer i åldersgruppen 67 år och äldre. Den nya rabattformen, som avses att tillämpas från början av 1962, bygger på de gynnsamma erfarenheterna av liknande rabatter, som på försök medgivits under olika perioder de senaste åren.

Vad beträffar den andra frågan vill jag erinra om att järnvägsstyrelsen sedan 1958 års taxereform har vittgående befogenheter att själv bestämma taxor och rabatter. Styrelsen måste dock rätta sig efter de allmänna riktlinjer, som fastslogs av statsmakterna i samband med reformen. Enligt dessa riktlinjer får rabatt beviljas endast om den är företagsekonomiskt motiverad. De rabatter, som medgivits folkpensionärerna, har således grundats på kommersiella kalkyler och haft till enda syfte att förbättra SJ:s lönsamhet. Anledningen till att just folkpensionärerna medgivits rabatter är att de utgör en klart avgränsad grupp, som antagits ha ett stort uppdämt resebehov. Genom lämpligt avvägda rabatter har man velat fånga in detta behov och därigenom utnyttja ledig kapacitet under tider av året, då järnvägarna har låg belastning.

Järnvägsstyrelsen har måst bedöma frågan om en utvidgning av rabattsystemet till andra grupper efter liknande, rent företagsekonomiska principer. Styrelsen har därvid funnit, att rabatter till förmån för de av interpellanten åsyftade grupperna inte skulle leda till en i motsvarande grad ökad resebenägenhet hos dessa grupper och följaktligen inte heller till en åsyftad förbätt-

Svar på interpellation ang. rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer m. fl.

ring av lönsamheten för SJ. En sådan utvidgning på enbart sociala grunder av rabattsystemet skulle måhända också framkalla krav från andra kategorier, som med kanske samma rätt kan åberopa en låg levnadsstandard. Det kan befaras att en rad gränsdragningsproblem skulle uppstå härvid och även att expediering och kontroll skulle kompliceras. Av dessa skäl avser järnvägsstyrelsen för närvarande inte att utsträcka den planerade rabatten till andra kategorier än gruppen 67 år och äldre.

Till slut, herr talman, vill jag endast framhålla att de riktlinjer, som SJ enligt statsmakternas beslut år 1958 har att tillämpa vid rabatterning, kan sägas ingå som ett led i de samlade strävandena att söka förbättra SJ:s ekonomi och minska behovet av driftbidrag. I enlighet härmed har man avvecklat en rad rabatter av huvudsakligen social natur, som inte ansetts böra belastas statsbaneföretaget eftersom detta skall drivas efter affärsmässiga principer.

Utvecklingen efter år 1958 ger enligt min mening icke anledning att nu gå i författning om en ändring av statsmakternas då fattade principbeslut.

Vidare anförde:

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Den sak som jag där tagit upp är ju inte någon nyhet för min del, utan jag har vid flera tidigare tillfällen varit inne därpå.

Jag konstaterar nu att statsrådet lämnat ett positivt svar på den första frågan i interpellationen. Det kommer att bli permanenta bestämmelser för folkpensionärernas resor. Jag tror att det innebär ett stort framsteg för folkpensionärernas del. Får jag bara tillägga att det vore angeläget att tiden för ra-

battresorna utsträcktes. Nu får folkpensionärerna inte göra sådana resor under senare delen av våren, under sommaren och under första delen av hösten. För de gamla vore det tacknämligt, om tiden utsträcktes så att rabattpriset gällde åtminstone längre fram på våren och tidigare på hösten. Jag vågar inte ifrågasätta en utsträckning till hela året, men även om de stora helgerna är litet besvärliga undrar jag om det inte vore möjligt att låta rabattpriset gälla också under en viss tid vid helgerna.

Järnvägsstyrelsen har ju på senare tid prövat åtminstone tre olika typer av rabattresor. Man började år 1954 med »De gamlas tågresa», som första året hade 22 846 deltagare. Detta rabattsystem tillämpades fram till årsskiftet 1958/59, och under det närmast föregående året hade då antalet resande varit 17 774 — det hade alltså under årens lopp sjunkit något. Sedan hittade järnvägsstyrelsen på systemet med »nyårskort». Det var en god idé, men den vann inte så stor tillslutning. Däremot har »tågtian» slagit väl ut. Under tiden 1/9—15/12 1960 såldes icke mindre än 53 211 »tågtior» och under tiden 8/4—8/6 1961 38 928 »vårtior». Det innebär totalt sett en ganska god inkomst för SJ redan innan några resor företagits. Jag förstår att järnvägsstyrelsen räknat med att tågtian skulle ge SJ ett gott tillskott samtidigt som den utgör en tillgång för folkpensionärerna.

När de gäller den andra delen av interpellationen vill jag erinra om ett uttalande som jag gjort i interpellationen: »Det borde också övervägas, om inte samma rabatt kunde gälla för vanföra, invalider och blinda samt som i Norge för bägge makarna, om de följs åt, även om endast en uppfyller åldersbestämmelserna.»

Det är klart att detta skulle innebära en utvidgning av rabattsystemet, men enligt gällande bestämmelser för SJ har inte järnvägsstyrelsen rätt att gö-

Svar på interpellation ang. rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer m. fl.

ra en sådan utvidgning, samtidigt som man givetvis måste anlägga ekonomiska synpunkter på det hela. Men det är en rätt stor grupp det här gäller, och enligt min mening skulle det inte bli fråga om någon reducerad inkomst för SJ, utan tvärtom. Det finns inte heller så stor anledning för andra grupper att begära samma rabatter.

Jag tänker t. ex. på äkta makar, av vilka den ena har fyllt 67 år men inte den andra. Det finns här i landet 30 000—40 000 som har hustrubidrag. Jag vet inte hur många av dem som brukar göra tågresor, men många äldre vill gärna ha sin hustru med på en resa, dels kanske för att hon skall få komma ut litet, dels för att hon skall vara mannen behjälplig under resan.

Jag tycker att det är ett rimligt krav att även folkpensionärernas hustrur, med hustrubidrag, får åtnjuta rabatt för tågresan, och jag tar mig friheten hemställa till statsrådet att ytterligare undersöka möjligheterna härvidlag.

Jag har inte någon gång tänkt, att statens järnvägar skulle frånhändas intäkter, men enligt min mening har denna fråga två sidor. Den ena sidan är att statens järnvägar i det stora hela får större inkomster och den andra sidan är naturligtvis — som jag yttrat en gång tidigare här i kammaren — att det är förenligt med en god åldringsvård att låta de gamla få komma ut och röra på sig någon gång.

Det är ju inte lönt att anlägga några känslosynpunkter i detta sammanhang, men jag kan väl få nämna att jag träffat konduktörer, som har berättat hur tacksamma och glada folkpensionärerna visar sig vara över att få vara ute och resa, när konduktörerna kommer och klipper deras biljetter och de får visa sina pensionärsbrev. Många andra som man träffar vittnar också om den tacksamhet, med vilka dessa förmåner mottages.

Utän att vara för känslosam kan man väl säga, att våra gamla, av vilka många

i dag har mycket begränsade inkomster, har varit med om att dana det samhälle, som vi nu lever i, men gjort sina insatser utan att få njuta samma förmåner som vi numera kan göra i vårt samhälle. Jag anser nog, att man också kan anlägga en sådan synpunkt på denna fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Jag kan, herr talman, mycket väl förstå, att herr Carlsson i Huskvarna anser att mitt svar i det senare avsnittet var alltför avvisande gentemot de propåer, som han hade framställt i sin interpellation. Men vi har ju, herr Carlsson, att i varje fall tills vidare hålla oss till den taxereform, som genomfördes år 1958. Över den reformen hördes även riksdagen, och både herr Carlsson och jag bejakade det förslag till taxereform, som då presenterades riksdagen och som innebar att man skulle avveckla rabatter av social natur.

Det är möjligt — jag vill inte utesluta det — att vi vid en senare tidpunkt i det rabattsystem, som gäller för folkpensionärer, måhända även kan fånga in den eller de grupper, som herr Carlsson omnämnde i sin interpellation, utan att man därför behöver ge avkall i egentlig mening på de s. k. kommersiella synpunkterna. Därvid uppstår dock frågan om riksdagen är beredd att kompensera statens järnvägar för den minskning i intäkterna, som möjligen kan bli en följd av att man utvidgar rabattsystemet på detta sätt.

Jag skall, herr Carlsson, lägga denna sak på minnet.

Herr **CARLSSON** i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för vad herr statsrådet avslutningsvis anförde. Det innebär väl att statsrådet har ett visst intresse även för de grupper, som jag pekade på. Det står ju också i interpellationssvaret, att det inte kom-

Interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen — Interpellation ang. underlättande av bostadsanskaffningen för skogsarbetare

mer att ske några ytterligare övertvåganden »för närvarande», men det ordet kan ju vara litet tånjbart.

Jag kanske nu går något utanför ämnet, men jag skulle väl tro att om utvidgade rabattmöjligheter för folkpensionärerna skulle betyda en liten minskning av SJ:s inkomster, så skulle riksdagen ändå inte ställa sig avvisande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Det har från olika håll bekräftats, att vanerökningen under senare år utbrettp sig till allt yngre åldrar. Denna företeelse blir desto allvarligare som man medicinskt sett vunnit klarhet över att tobaksrökningen kan innebära en mycket stor fara för hälsa och liv. En fruktansvärd sjukdom, som i vårt land liksom i andra länder fått starkt ökad utbredning, är lungkräftan. Dess samband med framför allt cigarrettrökningen torde inte längre kunna bestridas, även om vanerökningen inte alltid leder till sådana konsekvenser.

Det måste ur folkhälsans synpunkt framstå som synnerligen angeläget att tobaksrökningen motverkas. Naturligtvis kan man inte tänka sig att införa några generella förbud annat än i vissa fall. Sådant förbud borde enligt min mening gälla för eleverna i grundskolan, i varje fall då de vistas inom skolans område eller på offentlig plats. Vidare kan det ifrågasättas om det inte borde vara förbjudet för ungdom under 16 år att inköpa tobaksvaror i allmänna handeln.

Men framför allt gäller det att genom opinionsbildning motverka i varje fall vanerökningen eller storkonsumtionen

av tobak. Det bör vara en angelägen uppgift för samhället att medverka härtill, exempelvis genom en upplysningskampanj. I det sammanhanget kan radion och televisionen ha en stor uppgift. Det kan f. ö. vara på sin plats att framhålla, att televisionen f. n. torde stimulera till ökad tobaksrökning genom att tobaksrökning ofta förekommer bland de agerande i bildrutan. Även om man kanske inte vill ifrågasätta direkt förbud mot sådana TV-bilder, borde det dock vara möjligt för TV-ledningen att få de agerande att så långt möjligt avstå från rökning under programmen.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att sprida ökad upplysning om den ur hälsosynpunkt farliga vanerökningen och särskilt i syfte att motverka tobaksrökning bland skolungdomen?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. underlättande av bostadsanskaffningen för skogsarbetare

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELMWALL (cp), som yttrade:

Herr talman! En skogsägarorganisation i mellersta delen av landet avser vidtaga vissa åtgärder för att ge skogsarbetarna bättre bostadsförhållanden och säkra och regelbundna sysselsättningsmöjligheter. Enligt planerna skall organisationen, som är en ekonomisk förening, anställa skogsarbetarna. Arbetarna skall sedan utföra arbete på skogar, som äges av organisationens medlemmar. För de skogsarbetare som så önskar skall organisationen tillhandla-

Interpellation ang. underlättande av bostadsanskaffningen för skogsarbetare

hålla lämpligt belägen familjebostad. För detta ändamål har organisationen avsikten att bilda en stiftelse.

Enligt planerna skall stiftelsen i viss utsträckning ombesörja uppförandet av och stå som ägare till lämpligt belägna egnahem. På vissa håll finns emellertid av organisationens medlemmar ägda, lämpligt belägna bostäder, mestadels lantarbetarbostäder som ej längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Avsikten är att ägarna genom avtal och mot ersättning skall överlåta dispositionsrätten till dessa bostäder till den nämnda stiftelsen, som i sin tur skall hyra ut bostäderna till ifrågavarande skogsarbetare. Åtskilliga av dessa bostäder är emellertid i behov av upprustning genom förbättringsåtgärder eller ombyggnad. Det är angeläget, även ur samhällsekonomisk synpunkt, att en sådan upprustning kommer till stånd, så att ett befintligt, lämpligt beläget bostadsbestånd kan utnyttjas. Det har emellertid visat sig att gällande författningar beträffande egnahemslån och förbättringslån är så utformade att hinder föreligger att med utnyttjande av dessa lån tillämpa det förfarande jag här beskrivit. Jag skall återge i vilka avseenden sådana hinder synes föreligga.

En första fråga gäller bestämmelserna rörande s. k. lantarbetarbostad. Enligt dessa kan egnahems- eller förbättringslån erhållas av ägare till jordbruksfastighet för iordningställande av bostad avsedd för vid fastigheten anställd lantarbetare. Med en välvillig tolkning av bestämmelserna kan i begreppet lantarbetare inkluderas även skogsarbetare. En klarare formulering är dock önskvärd.

En andra fråga gäller om egnahems- eller förbättringslån kan erhållas av ägare till jordbruksfastighet för iordningställande av bostad för skogsarbetare, som i detta fall ej är anställd vid fastigheten utan vid skogsägarorganisationen. Här synes gällande författning

lägga hinder i vägen. En författningsändring är således önskvärd.

En tredje fråga gäller bestämmelserna om att egnahemslån kan lämnas endast till en- och tvåfamiljshus. På vissa jordbruksfastigheter finns hus omfattande mer än två lägenheter. Sådana lägenheter är ofta jämförbara med radhus men kan inte egnahemsbelånas till följd av att de ej utgör skilda fastigheter. Denna fråga får aktualitet i här berörda sammanhang. Den är dock av betydelse även mera allmänt sett, emedan det är angeläget att ett befintligt bostadsbestånd så långt möjligt utnyttjas och i förekommande fall upprustas.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att i de avseenden som berörts i interpellationen genom initiativ till författningsändring eller på annat sätt medverka till underlättande av bostadsanskaffning för skogsarbetare m. m.?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa jämte i ämnet väckt motion,

nr 165, i anledning av väckta motioner om statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning,

nr 166, i anledning av väckta motioner om rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett,

nr 167, i anledning av väckt motion om utredning rörande internatskolorna,

nr 168, i anledning av väckta motioner om kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9,

nr 169, i anledning av väckt motion om möjlighet för lärare på lågstadiet att få sin utbildning förlagd till lärarhögskolan i Stockholm,

nr 170, i anledning av väckta motioner angående avvägning mellan vatten- och värmekraft samt om behandlingen av större frågor om utbyggnad av vattenkraft,

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter,

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.,

nr 173, i anledning av väckta motioner om statsanslag till flyttningssersättning åt folk- och småskollärare m. fl.,

nr 174, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av statsförvaltningen i syfte att ernå förenklingar och kostnadsbesparingar, m. m., samt

nr 175, i anledning av väckta motioner om tillsättande av en parlamentarisk kommitté för kontroll av den statliga verksamhetens effektivitet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den

30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Thailand för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

lagutskottens memorial nr 1, angående av lagutskotten vidtagen ändring i de allmänna grunderna för ärendenas fördelning mellan lagutskotten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om luftföroreningarnas inverkan på människan samt om lagstiftning angående luftföroreningar, och

nr 67, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för vissa tunga fordon; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprustning av forskningen och den högre utbildningen på skogsbrukets område jämte i ämnet väckta motioner, samt

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.29.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 28 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Talman Oskar Malmborg, Skövde, är på grund av sjukdom oförmögen till tjänstgöring fr. 27/11 t. o. m. 9/12 1961, vilket härmed intygas.

Skövde 27/11 1961

H. Hellström

Herr förste vice talmannen Malmborg beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökan.

Till riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 30 nov.—11 dec. 1961 på grund av utrikes resa.

Stockholm den 28 nov. 1961

Joh. Blidfors

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Svensson i Stenkyrka frågat mig, om jag anser mig kunna räkna med att 1955 års valutredning framlägger betänkande rörande utlandssvenskarnas rösträttsfråga i så god tid,

att förslag till en tillfredsställande lösning av frågan kan föreläggas 1962 års riksdag.

Som svar på en enkel fråga meddelade jag förra hösten i första kammaren, att valutredningen enligt vad jag hade inhämtat hade inriktat sitt arbete på att proposition med förslag till nya bestämmelser om utlandssvenskars rösträtt skulle kunna framläggas vid 1961 års höstsession. En förskjutning har nu emellertid inträtt i utredningens arbetsplan. I det betänkande som utredningen i maj i år överlämnade till mig uppges anledningen härtill vara, att man inom utredningen, som är parlamentariskt sammansatt, enhälligt har kommit till den uppfattningen, att det inte bör införas rätt att deltaga i kommunala val för utlandssvensk, som ej är mantalskriven här i riket. På grund härav skulle en lösning av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt få betydelse först för det allmänna val, som skall hållas år 1964. Utredningen har därför ansett den kunna utbrytas till behandling i ett senare sammanhang.

Enligt vad jag inhämtat har utredningens arbete med denna såsom interpellanten själv framhåller komplicerade fråga nu fortskridit så långt, att ett förslag från utredningen är att vänta i början av nästa år.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt är som sagt komplicerad, och det får väl anses vara anledningen till att det dragit så långt ut på tiden innan man

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

kunnat komma fram till en lösning. Nu kan man alltså räkna med att 1955 års valutaredning skall lägga fram förslag i början av nästa år och att beslut i frågan skall kunna fattas i god tid före 1964 års riksdagsval. Därmed skall utlandssvenskarna, hoppas jag, få den rösträtt som grundlagen måste sägas åsyfta för varje man och kvinna, som är svensk undersäte och som uppnått den för valrätten stadgade åldern.

Det är naturligtvis inte anledning att i detta sammanhang närmare gå in på de materiella bestämmelserna. Det får ske när förslaget framlagts. Såsom jag framhöll i min interpellation torde vissa gränsdragningar vara erforderliga. Riktpunkten bör vara att utlandssvenskar, som vill upprätthålla sitt svenska medborgarskap med avsikt att så småningom återvända till vårt land, skall ha möjligheter att utöva sin rösträtt.

De kommunala valen kan naturligtvis bereda särskilda svårigheter. Såsom framgår av interpellationssvaret har utredningen enhälligt kommit till den uppfattningen, att det inte bör införas rätt att deltaga i kommunala val för utlandssvensk som ej är mantalsskriven här i riket. Man får väl förutsätta att utredningen funnit starka skäl för en sådan begränsning. Då de kommunala valen är avgörande för första kammarens sammansättning, skulle det naturligtvis i och för sig vara önskvärt, att de utlandssvenskar som det här är fråga om finge utöva sitt inflytande även i detta avseende. Den frågan liksom andra i sammanhanget får emellertid diskuteras närmare när utredningsförslaget framlagts.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Som interpellanten framhöll finns det ingen anledning att nu ta upp frågan om utlandssvenskarnas rösträtt i hela dess vidd; vi får diskutera frågan i detalj när valutaredningens resultat föreligger. Men det är

en speciell fråga jag vill fästa justitieministerns uppmärksamhet på i detta sammanhang. Det gäller den grupp utlandssvenskar som arbetar i internationella organisationer av Förenta Nationernas och Europarådets typ eller i stora internationella allmänt erkända sociala, kristna eller humanitära organisationer — jag kan som ett par exempel nämna Internationella röda korset och KFUM:s världsförbund.

Gemensamt för dessa utlandssvenskar är att de inte i verklig mening emigrerat, inte på något sätt kan sägas ha vänt Sverige ryggen. De är i stället Sveriges bidrag till det internationella samarbetet.

Det är klart att dessa tjänstemän måste ta särskilda hänsyn till sin ställning i en internationell organisation, men jag vet att de som regel i sina anställningskontrakt har tillförsäkrat sig rätt att rösta vid politiska val i hemlandet. När de nu har denna rätt i sina anställningskontrakt men finner att de på grund av bestämmelser i Sverige är förhindrade att utöva sin rösträtt, därför att de inte lyder under de speciella bestämmelser som gäller för diplomater och likställda i svensk utrikes-tjänst, känns det ganska bittert för dem. Jag har träffat en del av dem och hört deras berättigade reaktion.

Jag hoppas att man nu när man tar upp frågan i hela dess vidd skall finna en möjlighet, *oavsett* vilket resultat man kommer till beträffande utlandssvenskarnas rösträtt i allmänhet — jag är positiv till en allmän förbättring av denna rätt — att erkänna att det finns alldeles speciella skäl att tillförsäkra denna lilla grupp svenskar rösträtt i hemlandet.

Jag vet inte huruvida justitieministern är beredd att på stående fot ge en kommentar till detta, men jag vågar förutsätta att justitieministern under alla förhållanden skall beakta dessa svenskers speciella ställning.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. medel för vissa vägprojekt i skärgården

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 164—175, bevillningsutskottets betänkanden nr 75 och 76, lagutskottets memorial nr 1, andra lagutskottets utlåtanden nr 66 och 67 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 38 och 39.

§ 5

Föredrogs den av herr *Börjesson* i Falköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder mot tobaksrökningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Elmwall* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående underlåtande av bostadsanskaffningen för skogsarbetare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Interpellation ang. medel för vissa vägprojekt i skärgården

Ordet lämnades på begäran till

Herr **GREBÄCK** (cp), som yttrade:

Herr talman! Den 5 december 1958 bemyndigade Kungl. Maj:t länsstyrelsen i Stockholms län att utreda och genom praktiska åtgärder söka förbättra försörjnings- och därmed sammanhängande förhållanden för den bofasta befolkningen i länets skärgård.

Av länsstyrelsens utredning framgår, att huvudparten av de medel, som under åren 1944—1960 använts för att utföra väg-, bro- eller färjeföretag i skärgården nedlagts på större förbindelseleder, framför allt med hänsyn till den intensiva trafik, som föranletts av en talrik sommarbefolkning. Däremot har det visat sig mycket svårt att tillgodose skärgårdsbefolkningens egna behov av vägar och vägförbindelser inom den medelsram som anvisats för vägarbeten inom det allmänna vägnätet.

Övägarna och vissa kustvägar är ofta inte motiverade av ortsbefolkningens egen tillgång på motorfordon. Men även om så icke är fallet, måste dock möjlighet finnas att komma fram med den nyttotrafik som är nödvändig för att föra produkter till och från de av reguljära båtbolag trafikerade bryggorna eller fram till mera trafikerad väg. Dessutom måste det med skärpa framhållas, att skärgårdsvägarna i allra högsta grad får karaktären av allmänna vägar under den tid på året, då fritidsfolket tio- till tjugudubblar befolkningen.

Då det emellertid visat sig omöjligt att inom begreppet länsväg inrymma en medelsanvisning, som tillgodoser en aldrig så angelägen upprustning av för skärgårdsbefolkningen nödvändiga lokala vägar och förbindelsevägar, måste andra möjligheter prövas. Antingen skulle begreppet ödebygdsväg kunna tillämpas för att tillgodose behovet av allmän väg eller skulle särskilda vägmedel ställas till förfogande under förslagsvis en ny rubrik, t. ex. »skärgårdsvägar».

Enligt 1919 års lag om ödebygdsvägar förstås därmed en väg, som bland annat till avsevärd längd sträcker sig genom glesbefolkade trakter men likväl är till gagn för det allmänna. Medelsanvändningen finge givetvis föregås av en sådan prövning, att anslaget kunde komma till användning endast i de fall,

då andra normala möjligheter att tillgodose vägbehovet inte finnes.

Därest av olika skäl begreppet ödebygdsväg icke befinnes tillämpligt på skärgårdsförhållanden återstår, så vitt jag kan finna, endast den möjligheten att under en ny rubrik, förslagsvis »skärgårdsvägar», tilldela erforderliga medel för en nödvändig upprustning av det lokala vägnätet i skärgården.

Vad möjligheterna beträffar att genom anslag till anläggande av enskilda vägar söka åstadkomma en tillräckligt omfattande upprustning av skärgårdens vägnät förtjänar påpekas, att kostnaderna inom en sådan glesbygd som skärgården oftast blir mycket kännbara för de få intressenterna och för den med dåligt skatteunderlag kämpande kommunen. Härav följer, att i och för sig önskvärda vägprojekt av ekonomiska skäl icke kan komma till utförande. Ytterligare kan anföras, att den bofasta befolkningen i många fall reagerar mot att anlägga enskild väg, vilken med hänsyn till sommargästernas intensiva utnyttjande ofta får karaktären av allmän väg under en avsevärd del av året.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Avser herr statsrådet att utöver de medel som enligt gällande flerårsplan för åren 1961—1965 skall utgå till länsvägar begära särskilda vägmedel för ifrågavarande ändamål i skärgården att användas för perioden i fråga?

2. Anser herr statsrådet att efter framställning av länsstyrelserna i varje särskilt fall anslaget för anläggande av ödebygdsvägar bör kunna tas i anspråk för vissa vägprojekt i skärgården?

3. Finner herr statsrådet det motiverat att statsbidraget till anläggande respektive underhåll av enskilda vägar bör utgå med ett till förslagsvis 90 procent förhöjt bidragsbelopp för de speciella fall, varom här är fråga?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. ytterligare medel till fiskerilånefonden

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

Herr talman! I skrivelse den 21 oktober 1960 hemställde fiskeristyrelsen, att åtgärder skulle vidtagas i syfte att det belopp, som årligen ställes till förfogande för utlåning ur fiskerilånefonden, från och med budgetåret 1961/62 skulle fastställas till 7,5 miljoner kronor. Departementschefen ansåg sig emellertid inte böra tillmötesgå denna framställning utan föreslog vid statsverkspropositionens avlämnande, att låneramen skulle bibehållas oförändrad och således fastställas till 3,8 miljoner kronor.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande föreslog jordbruksutskottet att låneramen skulle fastställas till 3,8 miljoner kronor men förutsatte med anledning av i frågan väckta motioner, i vilka yrkats på en låneram om 7,5 miljoner kronor, att Kungl. Maj:t därest ett växande lånebehov skulle motivera detta, skulle pröva frågan om ramvidgning och kapitalförstärkning till fonden under löpande budgetår.

Det har nu visat sig, att den fastställda låneramen inte tillnärmelsevis motsvarar det aktuella lånebehovet. Skall rationaliseringsverksamheten inom fiskerinäringen ej vållas ett onödigt avbräck till men för näringens utöware, fordras enligt min mening att ytterligare medel snarast ställes till förfogande. Man bör i likhet med vad som skett tidigare år utnyttja möjligheterna att genom anslag på tilläggsstat tillföra fonden ytterligare medel. För kommande budgetår bör man vid upprättande av förslag till riksstat företa en kraftig vidgning av låneramen, så att medelsbehovet täckes redan från början.

Med hänvisning till ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruks-

Interpellation ang. skärpning av straffpåföljden för olaga rusdrycksförsäljning

departementet få framställa följande frågor:

Vill statsrådet lämna en redogörelse för den aktuella medelssituationen i fiskerilånefonden?

Avser statsrådet att genom anslags-äskande på tilläggsstat medverka till att fiskerilånefonden får för innevarande budgetår erforderliga medel?

Avser statsrådet att vid upprättande av förslag till riksstat för nästkommande budgetår uppta en kraftigt vidgad låneram för fiskerilånefonden och äska härför erforderliga medel?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. skärpning av straffpåföljden för olaga rusdrycksförsäljning

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELMÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Trots de förändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, som genomförts genom beslut av årets riksdag, har det visat sig att myndigheterna fortfarande saknar effektiva lagtekniska medel att bekämpa olaga försäljning av rusdrycker. Såsom ett aktuellt fall i Göteborg visar, kan en person under vissa betingelser utan egentlig straffpåföljd bedriva sådan försäljning. Orsaken härtill synes bl. a. vara viss oklarhet om hur den nya rusdrycksförsäljningsförordningen skall tolkas. Utan att närmare vilja gå in på hur de uppkomna svårigheterna lagtekniskt skall kunna rättas till eller huruvida de uppstått som konsekvenser av de ändringar som nyligen gjorts i förordningen förefaller det som om flera problem skulle kunna undanröjas, om påföljden för dylika brott skärptes till straffarbete. Då skulle bl. a. det nuvarande hindret att häkta den som åtalats för olaga försäljning och som på goda grunder kan förväntas fortsätta med sin olaga hantering försvinna. Även andra skäl — framför allt behovet av

att med alla medel bekämpa det tilltagande ungdomsfylleriet — talar enligt min mening för att myndigheterna ges effektivast möjliga medel i arbetet på att komma till rätta med langningen.

Med stöd av vad jag ovan framhållit anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att samhällets möjligheter att bekämpa olaga rusdrycksförsäljning förbättras genom införandet av straffarbete såsom påföljd i de fall, då brottet är att betrakta som grovt?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 366, i anledning av väckt motion rörande principerna för intagning vid lärarutbildningsanstalterna;

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till riktlinjer för organisationen av vården och undervisningen av barn och ungdom med cerebral pares m. m.; och

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny huvudorganisation för statens vattenfallsverk; samt

från andra lagutskottet:

nr 370, i anledning av väckta motioner om utredning angående lagstiftning om mäklarverksamhet.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 199, angående verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolaget och därmed sammanhängande spörsmål, mo-

tionen nr 887, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 200, angående en kampanj för allmänt lönsparande, motionerna:

nr 888, av herr *Antonsson m. fl.*,

nr 889, av herr *Franzén*, och

nr 890, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 16.14.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 29 november

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 887;

till bevillningsutskottet motionen nr 888; samt

till statsutskottet motionerna nr 889 och 890.

§ 2

Föredrogs den av herr *Grebäck* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående medel för vissa vägprojekt i skärgården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Föredrogs den av herr *Eriksson* i Bäckmora vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående ytterligare medel till fiskerilånefonden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs den av fröken *Elmén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående skärpning av straffpåföljden för olaga rusdrycksförsäljning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Ändring i kommunala vallagen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **HAMMAR** (fp):

Herr talman! Det konstitutionsutskottsutlåtande, som här föreligger till kammarens avgörande, gäller den kungl. propositionen nr 175 med förslag om bl. a. ändring i den nuvarande kommunala vallagen, ändrad lydelse av en paragraf i landstingslagen samt lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1963—1966. Ut-

Ändring i kommunala vallagen m. m.

skottet har för sin del tillstyrkt propositionen i dess helhet. Ett par reservationer är emellertid fogade till utlåtandet. Mitt inlägg gäller reservationen nr 2, och den går ut på att utskottet borde ha tillstyrkt propositionen med den ändring, som föreslagits i motionen II: 838 av herr Nyberg. Där föreslås en sådan ändring av det i propositionen framlagda förslaget, att poströstningen vid allmänna municipal- och kyrkofullmäktigval samt vid andra än allmänna kommunalval i regel skall äga rum de båda närmaste helgfria dagarna före valdagen.

I den kungl. propositionen föreslås som bekant, att den kommunala vallagens bestämmelser om poströstningen ändras så, att den nu på valdagen förekommande poströstningen vid vissa mindre omfattande kommunalval i stället skall äga rum närmast helgfria dag före valdagen.

Om denna förändring av tiden för poströstningen vid ifrågasvarande val är i och för sig ingenting annat än gott att säga. Det kan emellertid med skäl ifrågasättas — som också herr Nyberg i sin motion påpekat — om det är tillräckligt med denna utvidgning av möjligheterna att deltaga i nämnda val. I denna sin uppfattning har han stöd av några remissinstanser. De anser, att den ifrågasatta poströstningsanordningen bör tillämpas i större utsträckning än vad här föreslagits. Fria lördagar kan vara ett faktum inom en icke alltför avlägsen framtid, menar de. Tiden för poströstning bör därför utsträckas till två vardagar närmast före valdagen.

För en sådan utvidgning av röstmöjligheten — i regel är det då fråga om fredag och lördag — talar vidare det förhållandet, att postanstalterna ofta stänges klockan 15 och ibland ännu tidigare dag före sön- och helgdag. Man bör icke heller förbise, att s. k. extra val kan komma att företas i sådan omfattning — t. ex. vid kommun-

sammanslagningar — att valmöjlighetens inskränkande till endast en dag före valdagen kan visa sig vara otillräcklig.

Departementschefen har också uppmärksammat vederbörande remissinstansers yttranden om möjlighet till utsträckt poströstning. Han avvisar emellertid förslaget om två dagar under hänvisning till »att det för närvarande ej är aktuellt med lördagsstängning på posten». Med förlov sagt är jag litet misstänksam mot formuleringen »för närvarande». Det uttrycket innebär ju ingen som helst garanti för att lördagsstängning även längre fram kommer att undvikas. Tiden rider — det har vi nog alla erfarenhet av — mycket fort i fråga om den hittillsvarande utvecklingen mot fria lördagar. Den allt tidigare lördagsstängningen vid våra olika postanstalter varslar mycket starkt, synes det mig, om att frågan om postens hellördagsstängning redan står vid porten och när som helst klappar på.

Herr talman! Stödda på den motivering som här givits har vi som satt våra namn under reservationen nr 2 velat ge uttryck för vår anslutning till herr Nybergs motion.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! När man läser den motion som avgivits i detta ärende och när man lyssnar till herr Hammar, kan man få den uppfattningen att det här gäller en fråga av betydande propositioner. Så är emellertid ingalunda fallet. Här är det inte fråga om de stora allmänna valen, då antalet poströster är betydande, utan här gäller det poströstningen vid de små extra kommunalvalen samt kyrkofullmäktigvalen.

Alla är ju överens om att vi för dessa småval skall slopa poströstningen på söndagarna. Tidigare har vi vid dessa val haft ett begränsat antal postanstalter öppna. Den möjligheten att prak-

tiskt ordna röstningen försvinner nu, om man i enlighet med det tillstyrkta förslaget avskaffar röstlängdsutdragen och ersätter dem med obligatoriska röstkort.

Låt mig med några siffror visa denna frågas verkliga proportioner! År 1952 hölls nio s. k. särskilda kommunalval, vid vilka avlämnades sammanlagt 20 poströster. År 1953 hölls tre särskilda kommunalval, som samlade endast fyra poströster. Nu föreslås att poströstningen vid kyrkofullmäktigval skall ske på närmast helgfria dag före valdagen. Den poströstning vid kyrkofullmäktigval som tidigare ägde rum på valdagen samlade inte särskilt många röster. Alla känner ju till det ringa intresse med vilket kyrkofullmäktigvalen omfattas. Antalet poströster har vid dessa val inte ens uppgått till i genomsnitt en röst per postanstalt i hela landet. Man kan därför lugnt påstå att det här endast gäller ett mycket begränsat antal strörröster. Det bör därför vara tillräckligt om möjligheter finns för den, som på valdagen är förhindrad att avlämna sin röst i vallokalen, att gå till postkontoret eller postanstalten dagen före valdagen.

När det är tillräckligt med en poströstningsdag vid de stora allmänna valen, som samlar ungefär 100 000 poströster, så förefaller det ganska underligt om det, som herr Hammar säger, skulle vara otillräckligt med en poströstningsdag för dessa småval, som knappast samlar en röst per postanstalt och val.

Konstitutionsutskottet har godtagit vad valutredningen i detta fall föreslagit, och jag vill erinra om att det i valutredningen sitter prominenta personer från olika partiers kanslier.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag, som helt överensstämmer med valutredningens förslag och departementschefens proposition.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaran utskottets hemställan.

§ 6

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 176 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 6 oktober 1961, föreslagit riksdagen att till Bärgning m. m. av regalskeppet Wasa å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 820) hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 176 om ett reservationsanslag av 2,7 miljoner kronor för bärgning av regalskeppet Wasa.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 820, till Bärgning m. m. av regalskeppet Wasa å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! I den nationella regalskeppet-Wasa-yras, som gripit omkring sig i det ledande skiktet av vardagsmänniskor, där temat »du tronar på minnen från fornstora dar» upplever en renässans, kan det synas meningslöst att ta till orda i denna fråga. Men då jag hyser den uppfattningen att fetischdyrkan är farlig, i all synnerhet om den anknytes till ett felkonstruerat

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

regalskepp, anser jag det nödvändigt, när jag nu trots ett enigt statsutskott yrkar bifall till min motion om avslag på både proposition och utskottsutlåtande, att något motivera motionen.

Jag sade 1958 att flottan hade en museal uppgift i ett modernt svenskt försvar. Men att försvarsministern ytterligare skulle understryka detta genom att göra Wasa till svenska flottans regalskepp hade jag knappast väntat. Regalskeppet Wasa kan inte ges sken av namnet kultur och har aldrig sjö-militärt fyllt någon historisk eller praktisk uppgift. Dess historia visar endast vad makt- och storhetsvansinne kan åstadkomma. Wasas uppgift var och blev att sjunka och ta många svenskar med i djupet.

Förutsättningen för att en lillbåt, en skötbåt, ett skepp eller fartyg skall äras har varit och är att båten i fråga kan flyta på vattnet och är sjöduglig. Något annat har aldrig gällt för svensk skeppsbyggnadskonst — i varje fall har det inte gällt vid kusten. Man har därför ingen anledning att rosa Wasa för egenskaper som skeppet aldrig har haft.

Wasas historia skildras kortfattat i ett reportage 1960: »Vid tretiden på eftermiddagen den 10 augusti 1628 kastade regalskeppet Wasa loss från kajen nedanför slottet Tre Kronor i Stockholm. Det var den svenska stormaktsflottans nybyggda stolthet.» Några minuter därefter meddelades, att vid Beckholmen ökade slagsidan och »plötsligt hördes ett förtvivlat skrik och då: vattnet forsade in genom de öppna styckeportarna». Katastrofen var ett faktum — Wasa gick till botten med 50 man.

Gustav II Adolf själv ansåg att ingen svensk konung före honom pressat sina undersåtar med tyngre pålagor, och efter hans död heter det i rådsprotokollet av den 11 januari 1634: »discurrerades, om några främmande potentater och herrar skulle inviteras till salig Kungl. Maj:ts begravning. Mentés nej. Kommer

deras gesomter hit, så se de vårt armod.»

Kring regalskeppet Wasas förlisning, som krävde så mycket blod, svett och tårar, får vi nu bevittna en patriotisk dans, som för många troligen verkar helt omotiverad.

Längst i larvighet synes KF:s tidning Vi ha sträckt sig. Som gammal kooperatör måste jag fråga mig, om man tjänar medlemmar och hushåll genom att KF börjar sälja hötorgskonst med en bild av ett felkonstruerat regalskepp. Att ett annat företag en gång i tiden, när det började och måste ha pengar, sålde oljetryck av kungliga familjen, fick ju motiveras av att företaget behövde en ekonomisk grund. Men att ett liknande förfarande skall tillämpas av en tidning, som om det behövs alltid kan räkna med subventioner, måste jag beklaga. Att man med reklam och affärspsykologi kan sälja en hel del är tyvärr sant, men i längden brukar sådana metoder hämma sig. Tidningen kan dock stolt i reklamen förkunna, att nu har man sparat upp orsakerna till Wasas förbryllande undergång: »Hon byggdes så väl och stabilt att hon sjönk.» Och med en suck konstaterar tidningen: »Wasa fick inte gå sitt naturliga öde till mötes, sänkas i strid eller ärrig efter många sjöslag huggas upp som ett gammalmodigt, av nya generationer utdömt skepp.»

Men 1961 får Wasaskeppet sin upprättelse i en historisk saga. Statsutskottet anför i sitt utlåtande statsrådets uttalande: »Det år 1628 sjunkna regalskeppet Wasa — — — utgör det enda bevarade exemplet på sextonhundratalets skeppsbyggnadskonst.» Att använda ordet skeppsbyggnadskonst i detta sammanhang är inom parentes sagt orimligt — det är en förolämpning mot alla dem som har byggt fartyg i detta land. I fortsättningen heter det: »Ur denna synpunkt är skeppet i dag en nationell tillgång, som också har tilldragit sig uppmärksamhet utomlands. Härtill

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

kommer att fartyget även ur konsthistoriska och allmänt kulturhistoriska synpunkter är en givande fyndkälla för forskningen.»

Utskottsutlåtandet slutar med uttalandet att anslaget för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa självfallet inte får medföra, att anslaget inkräktar på den totala kostnadsramen för försvaret — detta trots att kostnadsramen är på mellan tre och fyra miljarder. Men om nu försvarsministern anser att svenska flottan skall förstärkas genom att den får ett regalskepp, måste väl anslaget inräknas i kostnadsramen för försvarsuppgörelsen av 1958.

Jag vill erinra om att det var ett oherrans och berättigat ståhej kring Operakällarbygget och felkalkylerna i samband med det. Nu ger sig statsrådet och statsutskottet in på en miljonrullning, som ingen för närvarande kan överblicka, till ett regalskepp som endast kunde sjunka. Är detta vettigt och försvarligt ur ekonomisk synpunkt men framför allt med tanke på tidsläget allvar och vad man måste kräva av ett föremål som skall bli nationalsymbol? Regalskeppet Wasa fyller inga av de krav man kan ställa på ett nationalmonument i form av ett fartyg, ty Wasa måste för att kunna flyta vila på en ponton och ha ett plåthölje kring sig.

Jag tycker att Wasa mest för tanken till rospiggen som låg och gnällde i sin säng, förvärt som en martall på ålderns dar, men som krävde att gumman skulle spruta vatten ur en pyttsspruta på kammarfönstret, så att han skulle få en förnimmelse av sjö. Eftersom blicken var skum, tron god och åldern tagit ut sin rätt på rospiggen accepterades surrogatet, ty det gav en vision av hav, som storbåten ändock kunde befara, och den kunde även vaka i sjöarna.

När det gäller Wasa finns inte någon förnimmelse av svensk skeppsbyggnadskonst, och jag skulle önska att vi kunnat få rospiggens kommentar till

förslaget att göra Wasa till ett nationalmonument.

Vad tror herrarna att vi skulle göra med ett rederi av i dag som skulle felkonstruera och leverera ett fartyg på samma sätt som man gjorde med Wasa? Tänk om varven i Göteborg eller andra varv skulle begå en sådan dödssynd! Inte skulle det bli något nationalmonument över ett sådant rederi och ett sådant fartyg. Det är en förolämpning mot alla våra goda tekniker och konstruktörer att upphöja detta monstern till ett monument.

I min motion pekar jag inte bara på denna fråga ur historiska och andra synpunkter, utan jag påpekar även att vi för närvarande brottas med arbetskraftsbrist på bl. a. sjukvårdens område. Vi behöver bygga vårdhem och sjukhus. Vi behöver pengar till vetenskap och forskning samt utbildning på olika områden. Jag har vid åtskilliga tillfällen motionerat i dessa frågor, men om det så har gällt några tusenlappar har jag ofta mött avslag på grund av ekonomiska skäl. Utskottet har självfallet inte ens uppmärksammat denna del av min motion.

Rapporter från Lund och andra platser i vårt land gav i blixtljus en bild av läget vid våra sjukhus, där man dagligdags får uppleva att dödssjuka människor, av vilka många skulle kunna räddas till liv och hälsa, avvisas på grund av brist på plats och personal. Våra underläkare skulle kunna ge interiörer som är skakande och mycket mörka. Det är nog ingen överdrift att säga att fler människor dör på grund av att de måste avvisas från sjukhus än alla de som dödas i trafiken. Vi vet även att kravet på beredskapssjukhus och beredskapssjukvård vid ett krigstillstånd ytterligare kommer att förvärpa sjukvårdsläget för civilbefolkningen. Denna kommer att lämnas nästan helt utan sjukvård vid ett sådant tillstånd.

Jag vill också påpeka, att i ett framtida krig kommer brännskadorna att do-

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

minera. Att brännas eller kvävas till döds i ett skyddsrum är ett hårt öde. Men när förslag väcktes att försvaret skulle öka utbildningen av läkare för behandling av sådana skador, sade man att man inte hade pengar och möjligheter härtill. Borde inte försvarsmakten och statsutskottet ha gjort något åt dessa frågor först? Tror någon att Wasa i ett skärpt läge kan ge hjälp och tröst åt svenska folket? Visserligen sägs det att fetischer hos en del folk gör underverk — men knappast för verkligt sjuka människor.

Här borde vi, inte minst ur försvarssynpunkt, genom krafttag inom sjukvården verkligen stärka vår beredskap. Men sjukvården och vad vetenskap och forskning har ställt till mänsklighetens hjälp och tjänst får skötas av andra departement och huvudmän — försvaret rustar Wasa.

Jag kan förstå att man vill locka utländska turister med ett gammalt, aldrig använt regalskepp. Wasa påminner om och har en viss likhet med det utländska billiga krams vilket säljes som svensk hemslöjd. Det synes mig vara snudd på skandal, att vi i dag anser att vi har råd att avdela folk och ekonomi för att bygga ett monument kring ett regalskepp, som var odugligt, men inte har råd att lösa sjukvårdsfrågan för döds-sjuka människor. Samtidigt faller det ledande skiktet på knä i nationell hänförelse inför ett felkonstruerat regalskepp. Asparna i Gamla Uppsalas offerlund mände darra inför vad som kan hända i framtiden, om vi skall fortsätta att leta upp allt felkonstruerat i detta land.

Men, säger man, regalskeppet kommer att kosta bara några tiotal miljoner kronor, och det är riktigt. Ingen vet hur många det blir, men det blir i alla fall en begränsad kostnad, det vill jag inte förneka. En utbyggnad av den civila och den militära sjukvården kostar hundratals, ja kanske tusentals miljoner kronor — det är också riktigt. Men

här gäller det inte beloppets storlek utan kontrasterna i fråga om att vilja, känna och handla; att skapa opinion i två frågor i svenskt samhällsliv. Regalskeppet Wasa och trafikolyckorna kan påräkna publicitet, intresse och opinion i olika variationer. Jag skulle önska att tidningar, intresse och opinion kunde riktas bl. a. mot läget inom sjukvården, mot alla dem som står utan hjälp på grund av att vi har brist på vårdplatser och personal. Regalskeppet Wasa får nödhjälp på två sidor i ett frasreferat, men när Folksam, som gett och ger hjälp till sjuka och invalider, skulle beredas utrymme i samma tidning — hur stort blev detta?

Tror de som har ansvaret för vårt svenska försvar, att de som i ett krig behöver sjukvård och hjälp — militär eller civil — kan uppskatta att man avvisar dem och hänvisar dem till att åka till ett aluminiumhöljt regalskepp som sjönk, lyftes upp och placerades på en flotte av flottans mannar och en del civila, blev ett museum och den nationella symbol åt vilken män i stat och stadsfullmäktige ägnade intresse, pengar, underbetald arbetskraft, mannamod och punschpatriotism ur sina svenska hjärtans djup, medan de glömde praktiskt vett och måtta och att ta krafttag för att bl. a. hjälpa sjuka och åldringar som ville ha sjukhus, sjukhem, vårdpersonal och hjälp i stället för ett plåtskjul som inneslöt ett ynkligt skepp som hade sjunkit en gång? Man måste ha oerhört ont om nationella stordåd, handlingar och skaparkraft, om man så förfar för att få utlopp åt en patriotism som tronar på minnen från fornstora dar.

Man kan fråga vem som har upphovsmannarätten till detta spektakel, som väl nu kommer att fullföljas, ty ingen vill väl erkänna att kejsaren — regalskeppet — saknar kläder och innehåll. Wasa är tekniskt, historiskt och ekonomiskt naket och sorgligt i åminnelse.

Herr talman! Även om jag skulle bli

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

ensam om mitt avslagsyrkande i kammaren, anser jag det dock nödvändigt att för nutid och framtid ta ett blodprov i denna fråga. Jag kan erkänna att jag medvetet har nyttjat kontrasterna i denna fråga. Det har varit nödvändigt för att nå de syften jag siktar till.

Ingen kan övertyga mig om att det kan vara vettigt och försvarbart att avdela intresse och miljoner till en nationell symbol som aldrig kan symbolisera något annat än ett fåtal storhetsgalna män som år 1628 hade makt att pina och suga blod, svett och tårar ur ett utarmat folk för att skapa ett regalskepp som sjönk. 1961 års svenska män och kvinnor i riksdagen borde aldrig i vårt demokratiska land resa ett sådant minnesmärke, även om vi gärna vill spegla oss i och yva oss åt sagoomhöljda händelser. Som nationell symbol för skeppsbyggnadskonsten kan Wasa aldrig bli annat än en nationell bluff. Att tjäna pengar på turister må vara dem förbehållet som vill syssla med detta som en hobbyverksamhet i privat regi. De får väl betala kalaset.

I Folkhems-Sverige, med dess tekniska och konstruktiva arbete inom teknik och forskning och med dess syn på människors kulturella, sociala och ekonomiska livsföring, borde vi kunna samlas till värdigare symboler för nu- och framtid.

Innan jag slutar, herr talman, är jag angelägen påpeka att mitt anförande inte får fattas som en kritik mot skeppsbyggmästaren Henrik Hybertsson som lär ha byggt Wasa. Han var troligen en god skeppsbyggmästare, men han tvingades av de s. k. stormännen att bygga ett sjöodugligt fartyg. Det skulle vara både grymt och hänsynslöst om detta monstrum för framtiden skulle stå som ett minnesmärke över en hederlig skeppsbyggare och konstruktör.

Man kan tvingas till mycket. Man kan tvingas till att upphöja något till skyarna som ändå saknar ett värde. Det har man gjort med Wasa.

Herr talman! Jag yrkar alltså avslag på propositionen angående bestridande av kostnaderna för detta nationella samlingstecken. Jag tror inte att svenska folket har begärt det och har intresse av att betala det med så höga kostnader både personellt och ekonomiskt.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Innan herr Lundberg övergår till att ta »blodprovet» på oss här i kammaren må det vara mig tilllåtet att säga några ord som kommentar till den säregna tankegång som ligger bakom herr Lundbergs avslagsyrkande. Beträffande den mera allvarliga delen mot slutet av herr Lundbergs anförande, nämligen frågan om att i stället använda dessa pengar till sjukvård och andra mera produktiva uppgifter, borde herr Lundberg veta, att vi praktiskt taget inte hade fått någon krona mera till sådana utgifter, även om inte ödet hade skickat det så att Wasa-skeppet hade väckts ur sin 300-åriga slummer och så att vi nu tagit upp det. Den delen av herr Lundbergs anförande tror jag därför vi kan avföra från resonemanget.

I den förra delen av sitt anförande avslöjar herr Lundberg verkligen hjärtpunkten i sin tankegång och i sina ambitioner. I motionen säger herr Lundberg att det är genant för svenska folket att ta upp och konservera ett felkonstruerat 1600-talsskepp. I sitt anförande tillägger han, att det är en skam, en förolämpning att upphöja detta monstrum till ett monument över 1600-talets skeppsbyggnadskonst. Jag tror att herr Lundberg lyckligtvis är ganska ensam om denna enastående storsvenska, nästan chauvinistiska ambition att det inte får finnas någon fläck på Sveriges flotta ens under 1600-talet. Det är visserligen, herr talman, klarlagt att det rör sig om ett skepp som gick under på sin första resa — och orsaken till detta kommer också att klarläggas —

Kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa

men dessutom vet man med ledning av alla de fynd som gjorts att detta är en enastående upptäckt. Det är mig veterligt och enligt de upplysningar som lämnats mig det enda skepp i världen av denna typ och ålder som hämtats upp ur djupet.

På detta skepp har också hittats de mest intressanta föremål av skiftande slag, exempel på den tidens hantverk och handaslöjd. Dessa fynd är av utomordentlig betydelse för att belysa den tidens seder och bruk i vårt land. Under sådana förhållanden tycker jag man kan lägga bort sådana hyperambitiösa storhetstankar som herr Lundberg har givit uttryck för. Han var också så mån om denne arme skeppsbyggare, som han tagit heder och ära av i början av sitt anförande, att han måste göra en lång parentes på slutet för att upprätta honom.

Herr talman! Vi har inom utskottet faktiskt inte anlagt några dylika synpunkter på detta projekt. Vi har bedömt det enkelt och rättframt på samma sätt som statsrådet, som alla de människor vilka köpt Wasator eller på annat vis intresserat sig för det, som Kooperativa förbundets nu av herr Lundberg hudflängda tidning och andra har gjort när de tagit initiativ för att intressera en bredare allmänhet för detta enastående fynd från svenskt 1600-tal. Vi har menat att detta är av stor betydelse för forskningen och för turistintresset, ett verkligt legitimt och värdefullt turistintresse. Därför bör även staten stödja detta företag.

Jag hoppas därför, herr talman, att det inte bara är inom statsutskottets första avdelning och inom utskottet in pleno som vi är eniga. Svenska folket har förstått att detta företag bör stödjas. Jag hoppas att herr Lundbergs »blodprov» skall utvisa att även kammaren är i varje fall praktiskt taget enhälligt i fråga om att ge det sitt stöd.

Jag ber med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill ge åt herr Ståhl »en penning även». Han har under senare år blivit chauvinismens och Storhets-Sveriges specielle försvarare. Herr Ståhl borde ha lyssnat något bättre: jag har aldrig talar om flottan, och jag har inte någon större högaktning för den. Minns inte herr Ståhl att jag 1958 sade att Sveriges flotta hade ett musealt intresse? Vad som intresserar mig är att man här upphöjer till monument ett fartyg som skeppsbyggaren av storhetsvansinniga män hade tvingats att bygga felaktigt. Det finns något — jag vill inte påstå att herr Ståhl har sinne för det — som heter svensk yrkesstolthet, vilja att förfärdiga kvalitetsvaror. Det här kan inte få vara något uttryck för skeppsbyggnadskonsten i Sverige.

Jag tror alldeles säkert att herr Ståhl segrar stort i kammaren — jag har aldrig tänkt mig något annat. Men när han menar att »ur svenska folkets djup eu gång» skall man samlas kring detta märkvärdiga historiska skepp, så tror jag tvärtom att riksdagen hänger ganska lös i förhållande till svenska folkets opinion. Res upp till Norrland eller till de värmländska skogarna och fråga vad folk vill ha! Tror herr Ståhl att de vill ge miljoner till detta Wasaskepp eller att de vill ge dem till något annat?

Jag förstår mer än väl att herr Ståhl inte vill ge sig in på dessa sociala aspekter. Det är honom förlätnet, ty dessa problem kanske inte berör honom, men jag tror att svenska folket ändå tänker på dem. Jag förstår också mer än väl att när en tidning innehåller en artikel med rubriken »Wasa, vårt nationella monument», så måste herr Ståhls värmländska hjärta klappa hårt och svenskt för det som varit en gång. Men varför kan inte herr Ståhls hjärta klappa svenskt för det som den nuvarande forskningen, vetenskapen och tekniken kan åstadkomma? Det är det som jag tycker är så orimligt. Men som sagt,

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

herr Ståhl är ju numera försvarets tennsoldat: inget får rubbas!

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 164, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 820.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 181 ja och 4 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner om statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning.

I två likalydande motioner, väckta

den ena inom första kammaren av herr *Virgin* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 277), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om omfattningen av och formerna för statens insatser i fråga om konsumentupplysning och konsumentvaruforskning.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 194 och II: 277 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 194 och II: 277, hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om omfattningen av och formerna för statens insatser i fråga om konsumentupplysning och konsumentvaruforskning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Jag tror inte att jag blir motsagd om jag påstår, att den statliga konsumentupplysning, som vi drog upp riktlinjerna för år 1956, ännu inte har funnit sin form och att den i dag inte motsvarar de förväntningar som man på många håll ställer på en sådan konsumentupplysning. Det är många som menar, att det beror på att den statliga konsumentupplysningens resurser är alltför begränsade. Det finns andra som tycker, att de former, som upplysningen arbetar med, inte är lämpliga och att de resurser, som står till förfogande, inte användes på rätt sätt. Redan då organisationen tillkom år 1956 var tveksamheten rätt stor.

Som framhålles i den motion som jag och några andra kammarledamöter har väckt ansåg kommerskollegium, att frågan om omfattningen och sättet för statens stöd hade bort övervägas mera grundligt än som varit möjligt på grund-

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

val av den utredning som då skett och med den korta remisstid som stått till förfogande.

Statens sakrevision anförde att det behövdes en konkret kartläggning inte blott av den forskningsverksamhet som då bedrevs och hur denna eventuellt skulle kunna effektiveras, utan även inom vilka sektorer behovet av ökade resurser faktiskt hade framträtt. Sakrevisionen ansåg att intet av de i promemorian framlagda förslagen vid dåvarande tidpunkt kunde eller borde förverkligas.

Statskontoret hade kommit till den bestämda uppfattningen, att några på utredningens promemoria grundade förslag inte borde föreläggas riksdagen och avvisade därför utredningens samtliga förslag. Statens organisationsnämnd förordade att verksamheten vid dåvarande Hennens forskningsinstitut tills vidare skulle fortgå i oförändrade former.

Sveriges industriförbund konstaterade, att man inte gjort några undersökningar om hur det närmast aktuella konsumentvaruområdet skulle bestämmas eller om den lämpligaste arbetsfördelningen mellan å ena sidan statliga eller statsunderstödda institutioner och å andra sidan producenterna och deras organ. Sveriges grossistförbund hävdade, att utredningen vore alltför bristfällig för att kunna läggas till grund för de föreslagna åtgärderna.

Kooperativa förbundet — för att fortsätta uppräknningen — ifrågasatte, om inte den dåvarande halvstatliga organisationen från flera synpunkter vore ändamålsenligare. Förbundet ansåg, att det nya institutets verksamhet borde inriktas på hushållens rationaliseringsfrågor i högre grad än vad utredningen tänkt sig. Institutet skulle vara ett hemarbetets rationaliseringsorgan, inte en allmän provningsanstalt för alla konsumtionsvaror.

Det var åtskilliga andra kritiska röster som lät sig höra, men det får nu vara nog med citat. Det hade i varje fall inte skadat om man, innan man antog det

förslag som lades fram, först hade analyserat inte minst de principiella och praktiska problem som är förenade med en sådan konsumentupplysning. Man borde ha försökt klarlägga hur man skulle kunna nå största möjliga effektivitet med de resurser som ställdes till förfogande.

Herr talman! Denna fråga fick enligt min mening en rätt drastisk belysning här i höstas, då man lade fram resultatet av en undersökning inom Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund rörande effektiviteten av den statliga konsumentupplysningen. Denna utredning visade nämligen, att det förelåg en mycket stor okunnighet även om elementära fakta på konsumentupplysningens område, och ändå baserades utredningen på ett mycket kvalificerat klientel av aktiva föreningskvinnor. När det resultatet presenterades, följde en livlig debatt i pressen. Oavsett partifärg hos de olika tidningarna kunde konstateras att de var ense om att det inte var bra som det var. Konsumentupplysningens principiella problem är inte, skrev t. ex. Dagens Nyheter i en ledare, tillräckligt genomdiskuterade, än mindre lösta. Stockholms-Tidningen förklarade, att det fanns all anledning att angripa den nuvarande konsumentupplysningen — eller snarare bristen på upplysning. I LO:s strukturutredning, som också redovisades i höstas, skrevs följande: »Aktiviteten inom konsumentupplysningsområdet är mycket splittrad. En mängd olika institutioner sysslar med konsumentproblem, och delvis kommer de härvid in på varandras områden. Det finns ingen strikt uppdelning mellan institutionerna i sådana som sysslar med forskning och sådana som sysslar med spridandet av de vid forskningen framkomna resultaten. En del av institutionerna har konsumentupplysning som sin huvuduppgift och för en del ingår det mer perifert i verksamheten.»

Nu tycker jag inte, att man skall låta konsumentinstitutet för det här. Kon-

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

sumentinstitutet gör i många hänseenden ett värdefullt och på många håll mycket uppskattat arbete. Men institutet är bundet av de principiella riktlinjer, som en gång drogs upp för verksamheten. Vi motionärer, liksom reservanterna i statsutskottet, tycker alltså, att det finns goda skäl för den förutställningslösa utredning av det här komplexet, som vi har begärt.

Nu har statsutskottets majoritet avvisat utredningskravet. Majoriteten har framför allt åberopat den utredning, som gjordes av 1960 års prisövervakningskommitté och som ju ledde till vissa anslags- och personalförstärkningar på pris- och konkurrensområdet så sent som i våras. Men, och det är det väsentliga, den utredningen sysslade inte med de problem, som vi tagit upp i vår motion. Det primära för den utredningen var pris- och konkurrensfrågan. Konsumentupplysningen berördes, men den berördes blott som ett led i den stora frågan. Själva grunderna för konsumentrådets och konsumentinstitutets verksamhet berördes inte. Enligt direktiven för utredningen skulle, som det heter, hittillsvarande administration och kompetensfördelning inte prövas av utredningen. Betecknande är också att konsumentinstitutet inte fick några nya anslag, eller några nya tjänster, och man gick över huvud taget inte in på institutets sätt att arbeta. Vad det gällde för den utredningen var att få till stånd en *samordning* av upplysningen på prisområdet med övrig konsumentupplysning.

Statsutskottets majoritet hänvisar sedan också till ett utlåtande från utskottet av år 1959 över ett antal motioner, som då väcktes och vilka, som det nu heter i utskottets utlåtande, »hade i huvudsak samma innehåll». De motionerna hade i huvudsak *inte* samma innehåll — det föreligger en rätt stor skillnad. 1959 års motioner syftade nämligen till en väsentlig begränsning av anslagen, vilket var motiverat av det statsfinansiella

läge som då rådde. Jag vill understryka att den motion vi nu väckt har ett direkt konstruktivt syfte. Den syftar till att åstadkomma ett bättre utnyttjande av de resurser som finns. Genom samarbete och genom en god arbetsfördelning mellan stat och näringsliv hoppas vi att man skall kunna skapa en högre effektivitet i upplysningsverksamheten.

De bortåt 2 miljoner kronor, som årligen utgår till detta ändamål, är naturligtvis ett försvinnande litet belopp i relation till det som näringslivet satsar på forskning och på reklam. Men 2 miljoner kronor är ändå pengar, och med ett fördjupat samarbete tror vi att man även med begränsade resurser skulle kunna åstadkomma ett avsevärt bättre resultat.

Jag tror för egen del att vi behöver ett impulsgivande statligt konsumentinstitut med bred insyn över hela konsumentvaruområdet, som kan ge uppmuntran och ta initiativ till åtgärder på olika håll men som själv inte skall behöva utföra det konkreta och praktiska arbetet. De statliga uppgifterna bör med andra ord koncentreras till institutet. Institutet bör göra beställningarna, men arbetet ute på fältet skall kunna ske inom textiltforskningsinstitutet, djupfrysingsbyrån, folkhälsoinstitutet, konservforskningsinstitutet, skoforskningsinstitutet och andra liknande nya eller tidigare branschvis uppbyggda institutioner, till vilka konsumentinstitutet kan ta initiativ och ge impulser.

Den utredning som vi har begärt bör vara förutställningslös. Andra lösningar än de jag här har skisserat är naturligtvis tänkbara. Det är utredningen som skall klarlägga vilken väg man bör gå.

Utskottsmajoriteten har också i sitt utlåtande gjort väsen av att varudeklarationsnämnden behandlats i motionen. Jag tycker det är självklart att man inte kan låta bli att se på varudeklarationsnämnden, om man skall utreda konsumentupplysningen. Vad vi har sagt i motionen är bara, att även varudekla-

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

rationsnämndens verksamhet i detta sammanhang bör upptas till behandling, varvid bör klarläggas, om dess uppgifter — därest de alltjämt anses motsvara ett behov — inte skulle kunna överföras till konsumentinstitutet. Något annat har vi inte sagt.

Men jag skall ändå gärna erkänna att det finns de som hyser en viss tveksamhet beträffande vissa yttringar av varudeklarationsnämndens verksamhet. Å andra sidan finns det emellertid många — och det gäller kanske flertalet — som är mycket positivt inställda till de insatser varudeklarationsnämnden gör. Jag skall inte väga det positiva mot det negativa i detta sammanhang. På en punkt råder det inga som helst delade meningar, nämligen i fråga om samarbetet mellan varudeklarationsnämnden och näringslivet. Detta samarbete är alldeles utmärkt. Det gäller arbetet i de kommittéer som arbetar inom varudeklarationsnämnden. Personligen skulle jag gärna vilja säga att det vore önskvärt, att varudeklarationsnämndens arbetsformer också finge utgöra ett mönster för hur arbetet i konsumentinstitutet skall bedrivas i framtiden. Ingen har såvitt jag vet hittills ifrågasatt varudeklarationsnämndens objektivitet, trots att mycket av det arbete som där sker faktiskt delegeras till näringslivet.

Sedan vill jag, herr talman, till sist rikta uppmärksamheten på en annan punkt, nämligen skolans roll. Vi säger i motionen: »Särskild vikt bör tillmätas den upplysningsverksamhet som kan bedrivas som ett led i skolutbildningen främst inom ramen för enhetsskolan. Genom statlig upplysningsverksamhet på hemhushållningens område bör grundskolans elever bibringas tillfredsställande kunskaper i ämnet. Med rätta har kritik riktats mot den hittills bedrivna skolundervisningen på detta område.»

Vi är faktiskt inte ensamma om den kritiska inställningen till skolundervisningen. Även 1960 års prisövervaknings-

kommitté strök särskilt under skolundervisningens betydelse i detta sammanhang. Jag vill också hänvisa till en bok som konsumentrådet självt givit ut 1959, en bok som heter Konsumentfrågor, vari docenten Lisa Stenberg särskilt tagit upp skolundervisningens roll till kritisk granskning.

Herr talman! Enligt min mening talar alla skäl för att dessa frågekomplex bör utredas förutsättningslöst, och jag ber därför att få yrka bifall till den reservation, vilken som första namn har fröken Andersson.

I detta anförande instämde herr Nordgren (h).

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Herr Bohman sade i avslutning till sin motion och reservationen till detta utskottsutlåtande, att utredningskravet framställdes i konstruktivt syfte. Emellertid kan man väl, om man läser både motionen och reservationen, ha anledning att sätta ett litet frågetecken inför den uppgiften. Allt beror naturligtvis på från vilken utgångspunkt man ser dessa frågor. Om man ser det hela från renodlat näringslivshåll eller om man ser det ur konsumentens synpunkt eller om man försöker se det objektivt ur samhällets synpunkt, kan man kanske ha olika uppfattning om huruvida motionen är väckt i konstruktivt syfte eller inte.

En sak är emellertid klar, nämligen att motionärerna tänkt sig en begränsning. Det talas om att man tagit upp ett alltför stort varusortiment, det påtalas att man givit sig på ting som man inte borde ha tagit upp. Det talas om besparingar, koncentration och dylikt. Allt detta ger väl ändå ett intryck av att vara mindre konstruktivt.

Vidare vill jag påstå att själva motionens uppläggning och de referat som där lämnas av behandlingen vid 1956 års riksdag inte är alldeles riktig. Man åberopar exempelvis remissorganens yttranden mycket ensidigt. Det stora

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

övervägande antalet remissorgan uttalade sig vid den tidpunkten mycket positivt om den promemoria som låg till grund för själva organisationen, och de var mycket angelägna om att konsumentupplysningen och konsumentforskningen skulle få bättre betingelser och kunna utvecklas på ett bättre sätt. I motionens referat av remissorganens yttranden har man till och med stympat dessa på ett sätt så att de ger ett felaktigt intryck. Sveriges grossistförbund och Sveriges industriförbund hade också i sina remissvar vändningar av en annan karaktär än som framgår av motionen, och om dessa fått komma med i motionen, hade man fått en riktigare bild av deras uppfattning.

Emellertid tycker jag att utvecklingen och det som hänt under de fem åren sedan 1956 är viktigare. Jag vill för min del påstå, och det är även utskottets mening, att de former som man funnit med ett helstatligt institut för konsumentfrågor och med statens konsumentråd innebär en organisation, som man bör arbeta vidare med. Den behöver i och för sig inte ifrågasättas. Det är alldeles nödvändigt att ha en forskning på detta område. Det finns också ytterligt många bevis för att även näringslivet anser att staten här bör göra en insats och göra den på det sätt som sker. Stora anspråk ställs på de statsmedel som nu står till förfogande och som lämnas ut av statens konsumentråd till de olika branschorganisationerna eller som på annat sätt kommer näringslivets forskning till godo. Det är verkligen inte så, att man från näringslivets sida anser, att detta är obehövt eller ointressant. Man anser tvärtom att man inte har egna resurser och är både tacksam och tillfredsställd med det stöd som man får. Skoforskningen är väl ett mycket aktuellt exempel på hur saken ligger till.

Det talas också om att man behöver få en överblick över forskningsområdet. Statens konsumentråd har nu gått

igenom och fått fram ett register över vilka forskningsuppgifter som är igång och vilka som är avslutade. Detta register är helt klart för Sveriges del. Vi vet att det arbetas med att få fram ett liknande register även i de övriga nordiska länderna. På det sättet får vi alltså en samordning av de olika forskningsuppgifter — statsunderstödda eller icke statsunderstödda — som är igång över hela Norden, vilket måste anses vara synnerligen angeläget.

I motionen talas också om att stor uppmärksamhet bör ägnas skolans arbete på detta område. Nu råkar det vara så, att just en sådan forskning pågår i Göteborg. Den har kommit till genom medel från statens konsumentråd. Likaså pågår en motsvarande forskning när det gäller folkbildningens insatser i fråga om konsumentupplysning, även den stimulerad av statliga pengar och efter en propå från ABF. På det sättet kan vi få en bättre föreställning om hur vi från grunden skall bygga upp den undervisning, som skall göra människorna skickade att tillgodogöra sig den upplysning, som de skall få när de blir vuxna.

Herr Bohman talade om upplysningen och dess dilemma och sade, att man nog i detta fall hade misslyckats. Jag vill gärna bestyrka, att de uppgifter som herr Bohman lämnade från det socialdemokratiska kvinnoförbundets undersökning var riktiga. Undersökningen visade alltså att de tillfrågade var okunniga om väsentliga ting. Det är angeläget att ta reda på anledningen härtill. Konsumenternas okunnighet skall kanske inte helt skyllas på de statliga institutionerna. Många andra omständigheter kan ha bidragit härtill. Och bara en sådan sak som att det socialdemokratiska kvinnoförbundet fått göra denna undersökning och bidra med en kartläggning av vad konsumenterna kan och inte kan, kan vi tacka statens konsumentråd för. Undersökningen är väsentligen gjord med pengar från detta

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

organ. Det är många flera sådana undersökningar som vi behöver för att få fram fakta om både vad vi kan och vad vi inte kan. Samtidigt behöver vi en medveten forskning beträffande hur vi skall kunna lära oss mera.

Det har talats mycket om samarbetet emellan branschorganisationerna, näringslivet och konsumentupplysningen. Statsutskottet har fått klara besked om att detta samarbete är mycket gott. I ledningen för såväl konsumentinstitutet som konsumentrådet sitter representanter från näringslivet. Från ömse håll anser man, att den ordning som för närvarande råder är riktig. Institutet samarbetar med de olika branschorganisationerna och med halvstatliga organ exempelvis vid sina provningar, och näringslivets representanter får tillfälle att framföra sina synpunkter.

Nu kan man naturligtvis ändå komma till den slutsatsen — och jag skulle möjligen kunna instämma däri — att här förekommer så många frågetecken, att en utredning och en omprövning kan behövas. Med hänsyn till att utvecklingen ändå har gått framåt och med hänsyn till att det samarbete, som vi så sent som i våras ansåg böra komma till stånd även mellan de organ som sysslar med prisfrågorna, nu är under uppbyggnad, förefaller det utskottet mera angeläget, att de olika institutionerna själva får diskutera sitt arbete. Så småningom kan det nog finnas anledning att göra den stora allmänna översikten av utredningen. För närvarande kan den dock inte anses aktuell.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Carbell* (s) och fru *Ekendahl* (s).

Fru **LINDSKOG** (s):

Herr talman! Att en vaken konsumentopinion, grundad på en saklig konsumentupplysning, är av största betydelse både för den enskilde och för samhället är vi väl alla överens om. Men att

tiden redan nu skulle vara mogen för en utredning om konsumentforskningen och upplysningen anser jag för min del inte vara fallet. De två organisationer, statens pris- och kartellnämnd och konsumentinstitutet, som tillkom 1957, hade att från början taga hand om en rest av uppgifter, som kvarstod från de krisorgan på olika områden, som vi hade haft tidigare och som hade tillkommit under krigsåren. Kanske detta i viss mån var en anledning till att de inte hann träda fram i offentlighetens ljus så snabbt, som man från många håll hade tänkt och önskat.

Jag har den uppfattningen att man steg för steg har växt in i uppgifterna. Jag vet att ramen för verksamheten från början har varit så pass snäv när det gäller den personella uppsättningen, att detta har lagt hinder i vägen för en hel del projekt. Som ett exempel kan jag nämna att tjänsterna på laboratoriet vid konsumentinstitutet inte förrän under innevarande år besatts med ordinarie personal. Det har medfört svårigheter att skaffa arbetskraft, inte minst därigenom att det är mycket ont om kemister.

Enligt min uppfattning kan institutet redovisa en i förhållande till resurserna icke föraktlig undersöknings-, provnings- och upplysningsverksamhet.

Institutet har också haft ett mycket gott och nära samarbete med näringslivet, varudeklarationsnämnden och en del andra organ. Man har fått provningsuppdrag från näringslivet och olika organisationer, som inte själva ansett sig ha möjlighet att utföra dessa provningar. Institutet har också haft ett intimt samarbete med statens institut för folkhälsan, statens provningsanstalt, textilforskningsinstitutet, hantverksinstitutet, statens nämnd för byggnadsforskning och olika institutioner vid universitet och högskolor. Jag tror att man därvidlag har skaffat sig de kontakter och det samarbete som resurserna medgivit.

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

Vidare har konsumentinstitutet haft en icke oväsentlig kontakt med sjukhusens centrala förvaltning, och man har samarbetat med socialstyrelsen när det gäller att pröva och utforma t. ex. lämpliga kläder för äldre.

Jag hävdar att den upplysningsverksamhet på konsumentområdet, som bedrivits av det statliga organet inte alls har varit misslyckad.

Även när det gäller undervisningen har man upprätthållit betydelsefulla kontakter. Institutets personal har vid olika tillfällen medverkat vid statens skolköksseminarium, vid konferenser med hemkonsulenterna och vid olika konferenser som anordnats av organisationer ute i landet, allt så långt resurserna har medgivit.

Vad sedan beträffar spridningen av material, såsom mönster, upplysningskrifter och sådant, kan jag nämna att under föregående år inlevererades till statsverket nära 260 000 kronor för försäld material. Det är ingen föraktlig summa, bakom vilken ligger en avsevärd distribution av material.

Vid den undersökning som gjordes av socialdemokratiska kvinnoförbundet visade det sig att de yngre husmödrarna hade bättre kännedom om hjälpmedel och material som konsumentinstitutet utvalt. Det tyder på att det här finns en viss generationsmotsättning, som väl så småningom kommer att försvinna.

Såsom jag nämnde i början av mitt anförande kan jag absolut inte finna att tiden är mogen för en ny utredning. Vi måste samla erfarenheter på området för att veta på vilka punkter det brister — erfarenheten är som bekant många gånger den bästa läromästaren. Först därefter är det möjligt att bygga ut en verksamhet som motsvarar de krav konsumenterna ställer på upplysningsorganet.

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson ansåg att man bedömer dessa frågor olika, beroende på om man ser dem från näringslivets, konsumenternas eller samhällets sida. Jag tycker personligen att det är felaktigt att göra en sådan uppdelning. Vi har alla ett intresse av att se till att den statliga konsumentupplysningen får full effektivitet. I det avseendet skär sig inte våra intressen.

Vidare framhöll fru Lewén-Eliasson att jag vid mitt återgivande av händelserna 1956 endast hade citerat de negativa remissyttrandena. Jag vill inte på något sätt bestrida att det också fanns positiva remissyttrandena, men jag var givetvis närmast intresserad av de negativa yttrandena när jag ville påvisa att det den gången höjdes kritiska röster. Jag tycker att de yttranden av myndigheter och näringsorganisationer, som jag inom en blygsam motions ram återgav, var fullt representativa för hur man såg på saken från både myndigheternas och näringslivets sida.

Det är givet att man frågar sig vad som har hänt efter 1956, ty det gäller ju framför allt att ta hänsyn till erfarenheterna av den nya organisationen. Ja, visst har det blivit bättre; man har tydligen lärt sig en del av den svåra konsten att bedriva konsumentupplysning. Men fortfarande är själva uppläggningsen av verksamheten, själva systemet till sin natur mycket tvivelaktigt. Jag förstod att fru Lewén-Eliasson var fullt medveten härom och jag vill i detta sammanhang gärna citera vad hon själv sade när hon blev intervjuad av Dagens Nyheter med anledning av den undersökning som gjorts av det socialdemokratiska kvinnoförbundet: »Siffrorna visar klart att konsumentupplysningen inte går hem. — — — Allt är inte gott och väl som det är, och de konsumentupplysande instanserna når inte dem de vill nå.»

Nu uppträder som bekant fru Lewén-Eliasson i olika skepnader. Dels är hon

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

ordförande i det socialdemokratiska kvinnoförbundets konsumentråd, och dels var hon medlem av 1960 års prisövervakningskommitté. Dessutom är hon ledamot av statsutskottets första avdelning, som nu har avstyrkt vår motion. När fru Lewén-Eliasson kritiserar konsumentupplysningen gillas det tydligen, men när vi vågar oss på att göra det uppskattas det inte lika mycket.

Jag tror att det var fru Lewén-Eliasson som sade att en utredning kanske kan bli behövlig »så småningom». Jag frågar mig: När är så småningom? Är det när det kommer en motion från Ert håll? Det räcker tydligen inte när vi påvisar den — som vi tycker — felaktiga uppläggnings av arbetet.

Jag har en känsla av att det vore ytterligt värdefullt om man satte sig ned i en kommitté, som skulle vara allsidigt sammansatt, med representanter för olika intressegrupper, och diskuterade igenom om konsumentupplysningen skall läggas upp på det sätt som nu har skett eller om andra former skall väljas. Med säkerhet har en sådan kommitté nytta av det arbete som bedrivits hittills och av den utredning beträffande skolundervisningens insats i detta sammanhang som pågår i Göteborg och som jag inte alls svävar i okunnighet om.

Fru Lindskog påvisade att en del provningar som skall göras inte kan komma till utförande därför att man inte har tillräckligt med personal. Det är ytterligare ett skäl för att sträva efter den delegering av arbetsuppgifterna som enligt min mening är riktig. Då kan man utnyttja de resurser som finns och verkligen få ett resultat som är av värde för både konsument, näringsliv och samhälle.

Jag vill gärna vitsorda, fru Lewén-Eliasson, att samarbetet mellan konsumentrådet och näringslivet har blivit bättre, särskilt under de senaste dagarna då överläggningar har tagits upp med näringslivet om hur man skall ut-

byta erfarenheter och lägga upp arbetet så att alla drar nytta av det. Det är ett mycket värdefullt inslag i bilden, men tyvärr ett relativt nytt sådant.

Jag vill, herr talman, ånyo betona att jag faktiskt inte har klandrat konsumentinstitutet. Jag anser att institutet gör goda insatser inom ramen för de resurser det har och med den uppläggning av arbetet som hittills betraktats som riktig, men jag skall också erkänna att jag hyser en viss tvekan beträffande konsumentrådets verksamhet. Jag har nämligen den uppfattningen — den må vara riktig eller inte; jag sitter inte i rådet — att om man har begränsade ekonomiska resurser, skall man också se till att de nyttjas så att de ger största möjliga utdelning. Man skall verkligen sova forskningsuppdragen, så att pengarna används på dem som är viktiga. Jag är t. ex. inte övertygad om att konsumentrådet gjorde rätt när det satte i gång sin stora undersökning rörande 1 000 hushåll. Det är visserligen intressant att utreda arbetsförhållandena inom svenska hushåll, och har man arbetskraft och tillräckligt med pengar till det kan man säkert göra mycket nyttiga rön genom en sådan undersökning, men har man ont om resurser i båda hänseendena — i fråga om såväl personal som pengar — skulle jag gärna vilja veta vilka slutsatser man kan dra av att få reda på att nära 60 procent av alla husmödrar tvättar triånderkläder minst varje vecka, att 17,5 procent tvättar varannan vecka, 2 procent var tredje vecka och 12 procent varje månad, medan 5 procent tvättar triånderkläder varannan månad. Visst är det intressant att få statistiskt belyst att husmödrarna tycker att det är roligt att laga mat och sy, att de finner det mindre trevligt att diska och stryka och att de tycker sämst om att piska mattor, men det trodde jag att jag visste förut. Man kan också fråga sig, om den undersökning som nyligen igångsatts om köp- och säljbeteendet

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

samt lagerhållningen i leksaksaffärer kan ge så intresseväckande resultat att den är värd de 35 000 kronor som Unga örnar fått för att göra denna utredningen.

Herr talman! Jag vill uttryckligen framhålla att sådana undersökningar visst kan ha ett värde och att man säkert kan dra nyttiga slutsatser av dem, men om man klagat över brist på medel — och det gör man allmänt just nu — frågar jag mig som konsument, om man inte skulle kunna få bättre användning för pengarna.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Herr Bohman har genom sina senaste exempel på sätt och vis själv bekräftat att man ser på dessa ting något olika, beroende på var man har sin rot.

Om man plockar ut enstaka frågor ur en enkät sådan som den som ligger till grund för denna undersökning av 1 000 hushåll, så blir ju varje enskild fråga smått löjlig. Men frågorna måste ses i sitt sammanhang. Frågan om tvätt av trikåkläder har kommit till för att man vill belysa hushållens tvättförhållanden. Det är ett led i arbetet att planera våra bostäder med tanke på husmödrarnas arbete, om husmödrarna tvättar i badrummet, i köket eller i tvättstugan, i en stor eller liten tvättstuga osv. Vi måste genom att få veta alla dessa detaljer söka få en föreställning om husmödrarnas arbetsvanor. Jag vill för min del påstå att vi har anledning att vara utomordentligt tack samma för att konsumentinstitutet har resurser att sakligt och objektivt ge oss en bild av hemarbetet så att vi kan veta hur bostäderna bör konstrueras. Allt det här tyckandet och tänkandet, som tar sig uttryck i t. ex. insändare i tidningar, är väl av mindre värde för arkitekter och andra bostadskonstruktörer än verkliga studier av hem- och hushållsarbete. Sådana undersökningar är nödvändiga inte minst nu när

kvinnorna tvingas att rationalisera hemarbetet i så stor utsträckning.

Inte heller anslaget till leksaksforskning är, tycker jag, så obehövt. Herr Bohman har sådana resurser att han kan köpa de leksaker han önskar till egna barn och andras utan att bli ledsen när de går sönder, men för människor som har mindre gott ställt är det ledsamt att gång på gång kasta ut pengar alldeles i onödan på dåliga leksaker. Undersökningen om leksakerna är återigen en sak som verkar litet fånig om man inte tänker på i vilket sammanhang den bör sättas in.

Sedan är det en fråga när man skall kritisera och vems kritik som skall tas för gott. Både herr Bohmans och min kritik gör säkert nytta i detta sammanhang. Jag menar bara att det i dagens läge inte är angeläget att få en kommitté som sitter några år framåt runt ett bord och resonerar om dessa saker. Vi har nog som fru Lindskog menade större nytta av att arbeta vidare praktiskt och låta de ansvariga institutionerna med ledning av den erfarenhet de får själva göra erforderliga omprövningar och omläggningar.

Till sist, herr talman, kan jag inte låta bli att nämna för herr Bohman som var mycket glad över varudeklarationsnämndens arbete — och det är även jag — att vår lilla undersökning i Kvinnoförbundet visade att bara 38 procent hade hört talas om nämndens broschyrserie och att bara 18 procent någonsin hade läst någonting av det materialet. Det var betydligt sämre siffror än de som gäller det material som kommer från konsumentinstitutet. Så där alldeles tillfredsställande vill jag därför inte påstå att den nämnden arbetar.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Herr Bohman sade att konsumentinstitutet borde delegera uppgifter till andra när de egna resurserna är så små. Det gör institutet ock-

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

så i vissa fall, men vart skulle man ha delegerat en så omfattande undersökning som t. ex. tvättundersökningen, som var mycket komplicerad och tog mycket lång tid? Den hade nog inte kunnat placeras någon annanstans. Det skulle också kunna anföras flera exempel där fabrikanterna och näringslivets företrädare i övrigt inte visat intresse av att ta upp en undersökning av varorna.

Herr Bohman undrade vad det kan tjäna till att ta reda på hur ofta husmödrarna tvättar, om de tvättar varje vecka, var fjortonde dag eller en gång om året. Jag har den uppfattningen att den undersökningen kan vara väglädande även för fabrikanterna, därför att utformningen av tvättmaskiner och övrig attiralj som hör samman med detta arbete är beroende av tvättmängden. Den undersökningen var inte så löjväckande som man velat göra den till.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag förstår herr Bohmans inlägg så, att han menar att det är angeläget att bättre samordna näringslivets forskning med samhällets. Jag tror att vi har ungefär samma uppfattning om behovet av mera upplysning och mera forskning. Men helt naturligt har vi skilda uppfattningar om vart den forskningen skall leda och vem som skall få de statliga anslagen. Därav herr Bohmans invändningar mot några av de anslag som konsumentrådet utdelat.

Herr Bohman snuddade vid det samarbete som i dagarna inletts, och jag tycker att det finns skäl att något uppehålla sig vid den saken. Så sent som i går var det ett sammanträde mellan Industriförbundet och konsumentrådet, där vi diskuterade i stort sett samma frågor som herr Bohman berört: varuforskning, varuupplysning och varuutformning. Man kan ha olika uppfattningar om huruvida konsumentupplys-

ning är detsamma som varuupplysning: vi behöver både upplysning om varorna och upplysning till konsumenterna. Därför tror jag att det är en riktig linje som konsumentrådet arbetar efter: att söka ge anslag till varuforskning på sådana områden som direkt berör konsumenterna.

Herr Bohman ville förlöjligen den undersökningen som gjorts om husmödrarnas arbetsvanor. Den undersökningen har emellertid en mycket stor betydelse för den grupp, som jag representerar och som har begränsad tid till sitt förfogande för att sköta hemmet. Jag syftar på de dubbelarbetande husmödrarna, vilkas problem jag vet att herr Bohman känner. Denna fråga är alltså viktig för oss, och vi försöker intressera arbetsmarknadens parter för dessa frågor. Vi har bl. a. ordnat en vandringsutställning för att de industrianställda skall kunna ta del av konsumentinstitutets forskning, och vi har bett industrien om hjälp att placera denna utställning på arbetsplatserna.

Det är alltså ett arbete i gång både inom konsumentrådet, konsumentinstitutet och varudeklarationsnämnden, och jag tycker därför att man borde vänta litet och se. Vi håller på att söka finna formerna för denna verksamhet, och det tar alltid tid när det är fråga om en ny verksamhet; åtminstone konsumentrådet är ju förhållandevis nytt.

Jag tror liksom fru Eliasson att vi behöver en utredning där vi tar upp frågor som dessa: är konsumentupplysning detsamma som varuupplysning, var kan vi hjälpa industrien och var kan industrien hjälpa oss? Vi har lagt grunden till ett samarbete vid det sammanträde vi hade i går, där fröken Elmén och jag var med och i någon mån även deltog i diskussionen.

Jag tror att herr Bohman och vi tycker ungefär detsamma. Det är bara den skillnaden att vi i detta sammanhang vill skynda långsamt, medan vi vill skynda snabbare på andra områden,

Statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning

där herr Bohman vill skynda långsam-
mare av andra skäl.

Jag ber att få yrka bifall till utskot-
tets förslag.

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta
att vi tycker på samma sätt i dessa
frågor. Skillnaden är bara den att jag
anser att det hade varit värdefullt att
sätta i gång en utredning för att klar-
lägga principerna för det fortsatta ar-
betet. Fru Ekendahl vill vänta med den
utredningen. Men i övrigt är vi tydligen
fullständigt ense.

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag vill instämma i
vad som här sagts av fru Eliasson, fru
Lindskog och fru Ekendahl.

Man borde nu försöka se till att kon-
sumentinstitutet får litet arbetsro. Från
första början har man varit framme
och ryckt i den här organisationen, och
den har inte fått någon ro att arbeta.
Det behöver den faktiskt ha i fortsätt-
ningen.

Jag kan inte alls instämma i herr
Bohmans kritik av konsumentrådets an-
slagsutdelning. Jag tycker t. ex. att un-
dersökningen om hushållens vanor var
utomordentligt intressant, och den bör,
som fru Eliasson sade, kunna bli grund-
läggande för bostadsplaneringen. Resul-
tatet av utredningen var mycket över-
raskande, t. ex. att husmödrarna sköter
fvättarbetet på det sätt som de gör och
att även de förvärvsarbetande husmöd-
rarna använder så mycket tid för mat-
lagning. Utredningsresultatet måste
som sagt bli grundläggande för plane-
ring och utformning av bostäder för oli-
ka typer av familjer. Det är en bety-
delsefull fråga för hela vårt samhälle.

Leksaksutredningen har blivit kolos-
sall förlöjligad. Innan utredningen sat-
tes i gång diskuterades den vid flera
tillfällen inom konsumentrådet. Det
första förslaget refuserades, därför att
man inte ansåg att den föreslagna upp-

läggningen av utredningen var riktig.
Förslagsställarna återkom med ett nytt
förslag som accepterades. Det visar sig
också att leksaksinköpen tar en alltför
stor del av hushållens budget. Köper
föräldrarna verkligen leksaker som är
av värde för barnens utveckling? Blir
det inte många gånger leksaker som
roar pappa och kanske i någon mån
mamma men som ur pedagogisk syn-
punkt är utan värde för barnet? Jag
tror alltså att denna utredning har stör-
re betydelse än man kan få intryck av
när man läser kåserier om den.

Jag vill också understryka vad fru
Ekendahl sade om samarbetet med In-
dustriförbundet. Det hoppas vi mycket
på från konsumentrådets sida, och vi
är angelägna om att detta arbete skall
byggas ut.

Vad beträffar konsumentinstitutets
styrelse delar jag uppfattningen att fö-
retagsamheten borde vara bättre repre-
senterad än vad den för närvarande är.

Med dessa ord, herr talman, ber jag
att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner
dels på bifall till utskottets hemstäl-
lan, dels ock på bifall till den vid ut-
låtandet fogade reservationen; och fann
herr talmannen den förra proposition-
en vara med övervägande ja besva-
rad. Herr Bohman begärde emellertid
votering, i anledning varav efter given
varsel följande voteringsproposition
upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i utskottets ut-
låtande nr 165, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den
vid utlåtandet fogade reservationen av
fröken Andersson m. fl.

Rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid röst-räkning, vadan voterings medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 170 ja och 36 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av väckta motioner om rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Mattsson m. fl.* (I: 16) och den andra inom andra kammaren av herr *Elmwall m. fl.* (II: 27), hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådana åtgärder att hemvärnsbefälet medgäves rätt att resa till och från sin huvudorganisations årsmöten på s. k. militärbiljett, att kostnaderna härför måtte bestridas från hemvärnets övningsanslag samt att det uppdroges åt militär myndighet att ombesörja i motionerna angiven kontroll.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 16 och II: 27 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! I den motion som statsutskottet här yrkar avslag på hemstäl-
ler motionärerna om en skrivelse till

Kungl. Maj:t med anhållan om vidtagande av åtgärder för att hemvärnsbefälet skall få resa till årsmöten på militärbiljett. Avstyrkandet motiveras ju med att detta är en personalorganisation, och en sådan bör inte få dylika favörer — det skulle kunna föranleda att även andra personalorganisationer kommer med en liknande hemställan. Chefen för armén tillstyrker, likaså rikshemvärnschefen. Det är civilförvaltningen inom försvaret som i sitt yttrande fört fram dessa synpunkter på favörer till en personalorganisation. Järnvägsstyrelsen har intet att erinra mot att förslaget bifalles.

Beträffande ändamålet med denna organisation anges i organisationens stadgar bl. a., att förbundet avser att stödja hemvärdet och dess syftemål. Samarbete skall sökas och upprätthållas med militära och andra myndigheter som har med hemvärdet och hemvärdets uppgifter att skaffa. Förbundet söker också åstadkomma och vidmakthålla ett samarbete mellan hemvärnsbefälet i syfte att befrämja och eftersträva likformighet i handläggning av frågor rörande hemvärdet i dess helhet och också befrämja ett gott kamratskap.

Ser man efter vad Hemvärnsbefälets riksförbund har sysslat med, kommer man snart fram till att det i många fall är rena hemvärnsfrågor, som syftar till att föra hemvärdet och dess arbete framåt. HBR har bl. a. arbetat på att komplettera de organ som författningsenligt skall finnas — ting och förtroendenämnder i olika instanser. I frågor av betydelse för hemvärdet och dess befäl, där ting och förtroendenämnder saknar möjlighet att behandla frågorna, har HBR trätt in och fört fram frågorna till diskussion. Det är således inte rena personalfrågor HBR sysslat med, det är i de allra flesta fall frågor som mycket nära berör hemvärdet och dess arbete.

Om denna framställning skulle bifallas, innebär det i realiteten ingen ut-

Rätt för hemvärnsbefäl att i visst fall använda militär nedsättningsbiljett

gift. Tågen rullar ju mer eller mindre glest besatta med passagerare, och det belopp som eventuellt skulle betalas tillföres ju järnvägsstyrelsen.

Vid årsmötet 1960 kom rikshemvärnschefen direkt från fälttjänstövningarna i Västergötland och lämnade en redogörelse för hemvärnets deltagande i dessa fälttjänstövningar. Varje hemvärnsbefäl skulle ha haft nytta av att höra denna redogörelse och givetvis kunna utnyttja den i sitt vidare arbete. Jag tycker nog att enbart en sådan direkt delgivning av erfarenheter inför en samling hemvärnsbefäl skulle motivera att samhället visade sin uppskattning av ett frivilligt arbete för försvaret. De erfarenheter som hemvärnsbefälet får del av omsättes ju i det praktiska arbetet.

Man har beräknat att kostnaden för ett bifall till framställningen skulle bli cirka 8 000 kronor. Hemvärdet är uppdelat i 25 sektioner, och varje sektion utser två representanter till årsmötet. Ungefär hälften brukar komma. Givetvis deltar i första hand de som bor nära den ort där årsmötet hålles — de har ju inte några större resekostnader.

Jag tycker nog inte det är någon hållbar motivering för avslag när man säger, att ett bifall till förslaget skulle medföra ett prejudikat, så att liknande framställningar från andra personalorganisationer måste bifallas. Hemvärdet är ju en del av armén, och tiden användes för hemvärnets angelägenheter i stort.

Herr talman! Jag skulle kunna utveckla många synpunkter, som talar för bifall till denna framställning. Om den nu avslås, får vi väl återkomma och kanske bearbeta den på annat sätt. Men jag måste ändå, herr talman, hemställa om bifall till motionen.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! I fredags reste jag med snälltåg från Sala till Stockholm. Då träffade jag en man, som tillhör spet-

sarna i det svenska hemvärdet, nämligen den inte okände f. d. riksdagsmannen Carl Lindberg från Stockholm. Han hade åkt i den andraklasskupé där han satt hela natten från ett hemvärnsmöte i övre Norrland. Jag kan inte förstå att det kan vara riktigt att hemvärnsmännen skall behandlas på det sättet. Jag anser att man från det allmännas sida bör visa dem större förståelse än vad som nu sker.

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Elmwall här anfört, och jag kommer att biträda hans förslag.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Vigelsbo, att om det i långtgående ekonomiska förpliktelser skulle få vara avgörande för riksdagens ställningstagande, vilka bekanta vi råkar träffar på tåget i första eller andra klass, så kunde det få allvarliga konsekvenser. Det händer inte så sällan att jag själv träffar generaler och andra högtstående ämbetsmän, som privat åker andra klass på tåg. Om det kan anses anmärkningsvärt får väl bedömas från fall till fall.

Jag vågar påstå att vi inom statsutskottet värderar både hemvärnsmännen och hemvärnets insatser lika högt som någon motionär kan göra, men vi måste ta hänsyn till ekonomiska realiteter. Hemvärnsmännen har ersättning för alla tjänsteresor. De åker då fritt, på tjänstebiljett.

Däremot kan vi inte lämna fältet öppet för medlemmar i ideella eller ekonomiska organisationer av olika slag att resa kostnadsfritt till sina möten. Vi måste inom utskottet tänka på konsekvenserna av vad vi föreslår, och vi har ansett att det här går en principiell gräns, som vi inte kan överskrida, även om från fall till fall kan åberopas många behjärtansvärda omständigheter. Detta har också bestyrkts av de till utskottets utlåtande fogade remissutlåtandena, som innehåller liknande synpunkter. Vi har verkligen nedlagt ett stort intresse på

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9

herr Elmwalls motion i det fallet. Det går inte bara att se sig omkring och hitta behjärtansvärda och ömmande skäl för utgifter — man måste också tänka på innebörden i och konsekvensen av vad man föreslår. Det är den omtanken, herr talman, som gjort att statsutskottet enhälligt yrkat avslag på motionerna.

Med all respekt för de intressen det här gäller och om vilka herr Elmwall talat vill jag därför, under de omständigheter som föreligger, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Vi är naturligtvis glada åt att statsutskottet uttrycker sin uppskattning av hemvärnets arbete, men vi skulle vara ännu gladare om uppskattningen visade sig i praktisk handling.

Det är riktigt att hemvärnsbefälet utför ett ideellt arbete, men det är ett ideellt arbete som hela samhället drar nytta av. Kostnaderna för uppehållet under årsmötet får vederbörande själva bestrída, såvida inte pengar kan samlas in. Det vore då en enkel gård av uppskattning att det ordnades så, att hemvärnsbefälet finge resa till och från sin huvudorganisations årsmöte på militärbiljett. Detta skulle i realiteten inte medföra någon kostnad för staten och samhället. Tågen rullar och på tågen finns det plats — de som besöker årsmötena har mer än väl fått plats på de ordinarie tågen. Det behövs alltså inga extra anordningar, utan utgifterna blir endast förda från den ena kassan till den andra inom statsverket.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i an-

ledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 166, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 16 och II: 27.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Elmwall begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 177 ja och 19 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av väckt motion om utredning rörande internatskolorna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckta motioner om kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! När det gäller kristendomsämnets ställning på de yrkesinriktade linjerna i den nya skolans klass 9 kan jag i viss mån förstå andra avdelningens tankegångar. Dess yttrande har också blivit hela statsutskottets.

Utskottet framhåller, att eftersom frågan behandlas av 1957 års skolberedning i dess betänkande »Grundskolan» har utskottet inte nu funnit anledning att i sak ta ställning till de föreliggande motionsyrkandena. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling, och under vårriksdagen får vi ett på betänkandet grundat förslag.

Jag har anmält en blank reservation och vill anföra några synpunkter på spörsmålet. Yrkanden av samma innebörd som i de nu utskottsbehandlade motionerna har gång på gång förts fram av medlemmar i riksdagens kristna grupp.

Enligt skolberedningens förslag får kristendomsämnet i den nya grundskolan två timmar i veckan i klasserna 1—8, vilket man med tacksamhet noterar. Även klass 8 skulle alltså där få två veckotimmar. I klass 9 blir det för detta ämne en timma i avdelningarna 9 g, h, t, m och s — de gymnasieförberedande, humanistiska, tekniska, merkantila och social-ekonomiska linjerna. Däremot har ämnet inte medtagits i 9 mek., ha, ht och p, d. v. s. de mekaniska, handelsbetonade, hushållstekniska och allmänpraktiska linjerna. Dessa senare motsvarar närmast 9 y i den nuvarande enhetsskolan på försöksstadiet, där det alltså inte heller har förekommit någon kristendomsundervisning.

Enligt min och många andras mening är det av synnerlig vikt att också dessa praktiskt inriktade linjer i 9:an får en timmes kristendomsundervisning, så mycket mer som enligt förslaget i den nya läroplanen just i 9:an skall meddelas en sammanfattning av den kristna tros- och livsuppfattning-

en. Givetvis är det betydelsefullt att de många elever som från skolan går ut i det praktiska livet får en verklig orientering i livsåskådningsfrågorna. Vid denna ålder har de väl också nått en mognad som gör det möjligt för dem att väga olika livsuppfattningar mot varandra. I stället föreslår beredningen att för dessa avdelningar av 9:an undervisningen i livsåskådningsfrågor splittras upp på tre andra ämnen, vilket inte kan vara bra.

Nu har emellertid också skolöverstyrelsens remissyttrande över beredningens betänkande avlämnats. Däri förekommer ett par väsentliga ändringsförslag i här berörda avseende. Skolöverstyrelsen har nämligen i sitt förslag dragit in en timme för kristendomsämnet i 7:e klassen för att bereda ytterligare utrymme för hemkunskap, och i stället givit de fem förstnämnda linjerna i 9:an — g, h, t, m och s — två veckotimmar i stället för en och de fyra övriga mera yrkesbetonade linjerna av 9:an en timme mot beredningens noll timme.

Det är givetvis inte nu rätta tidpunkten att ta definitiv ställning i denna fråga. Men trots att jag i princip är motståndare till entimmesämnena och trots att vi inom Kristna gruppen helst önskar en utökning av kristendomsundervisningen i klass 9 utan inskränkning på annat håll, tycker jag att skolöverstyrelsens förslag har åtskilligt fog för sig. I varje fall tillgodoser denna ändring just de synpunkter beträffande livsåskådningsfrågorna, som jag har försökt anlägga, fastän detta tyvärr sker på bekostnad av en timme i klass 7.

Inte minst i denna tid, då vi har så många ungdomsvårdsproblem att brottas med, är det väsentligt att de unga får ta del av de etiskt bärande och vägledande principer som rymts i den kristna tros- och livsåskådningen. En mycket stor del av vårt folk hoppas förvisso att det skall bli möjligt att på

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9

något sätt förstärka ämnet kristendoms-kunskap och då också att bereda det-samma plats i de nämnda avdelning-arna av 9:an.

Herr talman! Jag har i dag intet sär-skilt yrkande, men jag har velat fram-föra dessa synpunkter i den förhopp-ningen, att de skall beaktas av eckle-siastikministern vid utformandet av det slutliga förslaget för den nya folk-skolan.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Zetterberg* (s), *Keijer* (fp), *Hamrin* i Jönköping (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Källstad* (fp), *Svensson* i Kungälv (s), *Gustafsson* i Borås (fp) och *Westberg* (fp).

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag kan också instämma helt i vad herr Nelander sagt, men som huvudmotionär skulle jag vilja knyta några reflexioner till denna fråga. Kris-tendomsundervisningen i våra skolor har alltid intresserat en mycket stor del av vårt folk liksom också många leda-möter här i riksdagen från alla demo-kratiska partier. Därom vittnar peti-tioner, uppaktningar, motioner och riksdagsprotokoll från år som gått.

Bakgrunden är självfallet omtanke om det dyrbaraste vi äger: det upp-växande släktet. Jag tänker inte ge mig in på någon beskrivning av läget på ungdomsfronten just nu. Dels skulle detta föra alldeles för långt, dels kän-ner de flesta till frågeställningarna från tidigare debatter både inom och utom riksdagen.

Alla är säkerligen överens om att da-gens ungdom befinner sig i en svårare si-tuation än tidigare generationers, främst därför att frestelserna är så mycket större och så många fler nu än förr. Mot denna bakgrund borde det för alla vara en angelägenhet av mycket hög rang att se till att kristendomsundervisning-en blir väl tillgodosedd både beträffan-de utrymme på schemat och beträffande innehållet.

När denna fråga diskuterades ungefär vid samma tidpunkt förra året här i riksdagen värdjade många talare till skol-beredningen, som då ännu inte avgivit sitt betänkande, om en förstärkning av kristendomsundervisningen. Statsutskot-tet hade då för sin del utan vidare kom-mentarer hänvisat mångfalden av mo-tioner till den sittande skolberedningen. Sedan skolberedningen nu har avgivit sitt betänkande vill jag gärna uttala min tillfredsställelse över att kristendoms-ämnet i stort sett har fått en välvillig behandling både kvantitativt och kvali-tativt. Speciellt har jag fäst mig vid att bibelkunskapen har fått en framträdan-de plats och att skolberedningen också räknar med att en framställning av kris-tendomens huvudstycken kommer med i undervisningen.

Den positiva bilden förmörkas dock avsevärt av att skolberedningen tydligen inte har ansett det möjligt att före-slå kristendomsundervisning i de yrkes-betonade linjerna av klass 9. Den nu föreliggande fyrtipartimotionen, som jag har burit fram, yrkar på att kristen-domsundervisning skall meddelas ock-så i dessa klasser.

Jag förstår att det är många ämnen som trängs i undervisningsplanerna, men är det inte just för de elever som får sin första kontakt med ett blivande yrke av alldeles särskild vikt att få en god kristendomsundervisning? Den ob-jektivt meddelade kunskapen om de kristna grundvärdena, om kristen tros-och livsåskådning är ju en av förutsätt-ningarna för att den unge vid sin första kontakt med arbetslivet skall kunna få moralisk och andlig vägledning och hjälp på livets ofta ganska svåra väg. Genom att utesluta 9 y-eleverna från kristendomsundervisning avstår man från att ge ungefär hälften av vår ung-dom den fördjupade kunskap i troslä-ran som inte behandlas förrän just un-der det nionde skolåret.

Det är nu för sent att vädja till skol-beredningen. Statsutskottet engagerar

Kristendomsundervisning vid de yrkesinriktade linjerna av enhetsskolans klass 9

sig inte alls i frågan utan hänvisar till att Kungl. Maj:t kommer att framlägga förslag om grundskolans utformning efter remissbehandling av skolberedningens förslag. Jag hade hoppats på att få ett positivt ord i denna fråga med på vägen av statsutskottet, men jag får nöja mig med att konstatera att det ännu inte är för sent. Jag vädjar alltså närmast till ecklesiastikministern att beakta att det finns en stark opinion både här i riksdagen och ute i landet, som med största tillfredsställelse skulle hälsa ett positivt ställningstagande vår ungdom till fromma i denna viktiga fråga.

Ecklesiastikministern har, om han skulle fundera på att vidtaga en ändring härvidlag, ett gott stöd för detta genom det remissyttrande som nyligen har avgivits av skolöverstyrelsen och som herr Nelander nyss berört. Jag vill också uttala min mycket stora glädje över att skolöverstyrelsen tydligen har tänkt om i denna fråga.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille (h) och Staxäng (h).

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag erkänner gärna att statsutskottet har skrivit mycket knapphändigt om de föreliggande motionerna, men utskottet har på intet sätt därmed tagit ställning till de krav som här framförts på ett större utrymme för kristendomsundervisningen i klass 9 y. Ingen av de båda talarna har ju heller ställt något yrkande. Jag föreställer mig att de återkommer då frågan under vårsessionen skall slutligt avgöras. Då får även utskottet ta ställning till de i motionerna framförda kraven, som utskottet med sin korta skrivning alltså inte på något sätt visat någon kallsinnighet mot.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckt motion om möjlighet för lärare på lågstadiet att få sin utbildning förlagd till lärarhögskolan i Stockholm,

nr 170, i anledning av väckta motioner angående avvägningen mellan vatten- och värmekraft samt om behandlingen av större frågor om utbyggnad av vattenkraft,

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter,

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.,

nr 173, i anledning av väckta motioner om statsanslag till flyttningsersättning åt folk- och småskollärare m. fl.,

nr 174, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av statsförvaltningen i syfte att ernå förenklingar och kostnadsbesparingar, m. m., och

nr 175, i anledning av väckta motioner om tillsättande av en parlamentarisk kommitté för kontroll av den statliga verksamhetens effektivitet; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Thailand för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

Ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.**§ 12**

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottens memorial nr 1, angående av lagutskotten vidtagen ändring i de allmänna grunderna för ärendenas fördelning mellan lagutskotten.

§ 13

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om luftföroreningarnas inverkan på människan samt om lagstiftning angående luftföroreningar, och

nr 67, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för vissa tunga fordon; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprustning av forskningen och den högre utbildningen på skogsbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14**Ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! För de ledamöter av kammaren som haft tillfälle att läsa propositionen och motionerna i detta ämne torde det stå klart att hela utskottsförslaget är frukten av en kompromiss. Jag vill genast deklarerat att jag inte har för avsikt att gå ifrån denna kompromiss. Det är bara några saker jag vill stryka under.

Departementschefen har godtagit trädgårdsnäringsutredningens enhälliga förslag om inrättande av ett antal specialkonsulenttjänster, avsedda för rådgivning på trädgårdsområdet. Detta hälsar jag med mycket stor tillfredsställelse, liksom naturligtvis också att utskottet i sin helhet har gått med på detta förslag.

Vad som glatt mig alldeles särskilt denna vår och höst är att numera avgångne jordbruksministern Netzén visat så mycken god vilja i fråga om dessa ting, vilket jag anser honom vara värd ett ärligt tack för. Vi som i många år kämpat för att få till stånd förbättringar på detta område har ofta kämpat förgäves, men tack vara god förståelse från statsrådet Netzén har vi nu kommit ett stycke på väg.

Jag tror att det enhälliga förslag som framlagts i fråga om specialkonsulenter får stor betydelse i framtiden. Jag hälsar naturligtvis detta förslag med ännu större tillfredsställelse därför att man nu skall ändra om ett antal trädgårdskonsulentbefattningar till specialkonsulentbefattningar.

Vi som själva sysslar med yrkesmässig trädgårdsodling har hittills på egen bekostnad fått anställa specialkonsulenter, som vi givetvis haft stor nytta av. Nu torde det bli möjligt att få tillgång till dessa statliga specialkonsulenter i de län, där de bäst behövs. Man kan i det fallet uttala förhoppningen, att den ändring som nu skall göras naturligtvis inte bör dröja alltför länge. I mitt eget län, Kristianstads län, avgår nuvarande trädgårdskonsulenten med pension nästa år. I ett sådant läge skulle jag vilja lägga nuvarande jordbruksministern på hjärtat att han ser till, att vi så snart omständigheterna tillåter får en specialkonsulentbefattning i detta län.

En annan sida av saken är frågan om den rådgivande nämnd, som är enhälligt föreslagen av trädgårdsnäringsutredningen. Det finns inte angivet i propositionen, men däremot i utskottets motive-

Ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.

ring, att man anser att denna nämnd bör vara till stor nytta i framtiden. Vi har redan en sådan anordning i fråga om bensinskatterestitutionen, där man har möjlighet att ta kontakt med olika näringsutövare och komma överens om bästa sättet att lösa problemen. Även denna rådgivande nämnd, som vi har hemställt om, skulle vara till utomordentligt stor nytta för kontakterna mellan odlingsens företrädare och statsmakterna. Med en sådan nämnd skulle man kunna göra det bästa möjliga av situationen både när det gäller ekonomiska och andra faktorer.

Jag nöjer mig, herr talman, med att efter de erinringar jag här gjort yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! I motion nr 843 har jag tillsammans med herrar Elmwall och Jönsson i Ingemarsgården yrkat på att den nuvarande mjölkboskapskontrollen i enlighet med förslag från SMR skulle få tillgodogöra sig fyra kronor per kontrollansluten ko av de interna regleringsmedel, som nu ställs till förfogande, för sin verksamhet under övergångstiden innan det nya systemet kommer i full funktion.

Motivet för framställningen är att man därigenom skulle hindra en befarad katastrofal avgång från den nuvarande kontrollformen till följd av att den blivit så pass dyrbar. Detta i sin tur är också en av anledningarna till att man skapat ett nytt system, som bl. a. beräknas bli betydligt billigare än det gamla. För att övergången till det nya systemet skall bli smidig är det givetvis angeläget att avgången från det nuvarande systemet hindras så långt det är möjligt. Därigenom blir det lättare att rekrytera till den nya kontrollformen, som annars möjligen kan avskräcka en del genom att djurägarens egen arbetsinsats blir större än vad den nu är. Den månatliga provtagning-

en skall nämligen utföras av djurägarna själva med en särskild apparatur, som ställs till deras förfogande. Assistenten kommer endast att ge råd och anvisningar och samla in proven, som analyseras centralt vid mejerier.

Det är glädjande att Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet tillstyrkt att för detta nya system får användas 150 000 kronor för försöksverksamhet och under fyra år framåt varje år tre miljoner kronor för kostnaderna i övrigt av sådana interna regleringsmedel, som kollektivt erlagts av mjölkproducenterna. Det visar dels att statsmakterna värdesätter kontrollverksamheten — som också utan tvivel har ett allmänt intresse — dels att mjölkproducenterna är beredda att kollektivt satsa på kontrollverksamheten. De medel som det här är fråga om betraktas i varje fall av jordbrukarna som jordbrukets egna. Det är naturligtvis också riktigt att de som inte själva är med i kontrollverksamheten ändå på den vägen indirekt ger sitt stöd. Alla djurägare har otvivelaktigt nytta av kontrollen, som främst syftar till att få fram bästa möjliga djurmaterial.

Motionen är avslagen av utskottet, och jag skulle kanske haft anledning att reservera mig mot utskottets beslut. Att jag inte gjort det, trots att jag inte heller vunnit gehör i utskottet för en något annorlunda skrivning, beror på att jag under frågans behandling har fått klart för mig att man kan räkna med att SMR får frihet att disponera de tre miljonerna på det sätt, som bäst gagnar kontrollverksamheten vid övergången till det nya systemet.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än utskottets.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Nilsson i Bästekille här yttrade beträffande den rådgivande nämnden och specialkonsulenter på träd-

Ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.

gårdsodlingens område, och noterar med tillfredsställelse att utskottet tagit hänsyn till vår motion.

Sedan är det bara ett par avsnitt i utskottets utlåtande som jag skulle vilja kommentera något. Det är klart att vad som här har föreslagits beträffande hushållningssällskapen i vissa fall innebär ganska ingripande förändringar i sällskapens konstitution och verksamhet. Jag syftar då närmast på tjänstetillsättningen, och man har naturligtvis här känt en viss tveksamhet inför en förändring innebärande att tjänstetillsättningen hädanefter i stor utsträckning skall ske centralt.

Under behandlingen i utskottet har vi emellertid kommit fram till att man i nuvarande läge bäst tjänar saken genom att följa propositionens förslag. Vi förutsätter givetvis då att man ändock tar största möjliga hänsyn till de synpunkter, vilka kommer att framföras från sällskapens sida.

Det är också en annan sak som vi har fört fram i en motion, nämligen frågan om konsulenternas verksamhetsområde. Vi saknade i propositionen anvisning i ett avseende där utredningen, eller i varje fall en reservant inom utredningen, hade föreslagit att konsulenter skulle få möjlighet att inrikta sig på mer än ett specialområde. Nu har utskottet med anledning av motion från vårt håll sagt att enligt dess mening »utgör Kungl. Maj:ts förslag i ämnet intet hinder för att, där särskilda skäl talar härför, låta viss eller vissa av ett hushållningssällskaps konsulenter inrikta sig på mer än ett ämnesområde».

För att inget missförstånd på denna punkt skall behöva råda har jag till protokollet här velat anteckna detta utskottets uttalande. Till sist vill jag understryka att utskottet har sagt att man är angelägen om att det i fortsättningen skall skapas »företsättningar för en god och smidig samverkan mellan å ena sidan enskilda personella resurser, som

av staten ställs till sällskapens förfo-
gande, samt å andra sidan de resurser,
som sällskapen själva disponerar eller
som tillskjutes av landsting, av jord-
brukets olika organisationer och från
andra håll».

Jag vill sluta med att säga att jag finner det angeläget att man för framtiden har i minnet att hushållningssällskapen i mycket stor utsträckning haft och har någonting av en folkrörelses karaktär.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill endast ytterligare understryka vad som här tidigare har sagts, nämligen att detta utlåtande är frukten av en kompromiss. Jag vill för min del uttala tillfredsställelse över att denna viktiga fråga har kunnat lösas i enighet och samförstånd.

Utän tvivel innebär det föreliggande förslaget en betydelsefull upprustning av hushållningssällskapen och deras gagnande verksamhet för jordbruket. Sannolikt kommer framtiden att nödvändiggöra en ökad rådgivnings- och försöksverksamhet för jordbruket, om detta skall kunna hävda sig framöver i en hårdnande marknad. Det förslag som nu föreligger torde kunna ge jordbruket och hushållningssällskapen en sådan förstärkt möjlighet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 15

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om brandfarliga varor; samt

från jordbruksutskottet:

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående upprustning av forskningen och den högre utbildningen på skogsbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 373, till Konungen i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för bärgning m. m. av regalskeppet Wasa.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.43.

In fidem

Sune K. Johansson
